

Ditt latin

En språklig och
kulturhistorisk
promenad

Steg II

Staffan Edmar

*Denna bok tillägnas inspiratören **Alf Uddholm***

docent i latin och rektor vid Vasaskolan i Gävle

för hans engagemang för språklig och humanistisk bildning i samhället

Omslagsbild:

Marcus Aurelius till häst, romerske kejsare 161-180 e.Kr.

Original. Capitolinska museerna i Rom.

Den enda fullständigt bevarade antika ryttarskulpturen över en romerske kejsare.

Den har tjänat som inspiration till många senare ryttarstatyer i Europas städer.

©Staffan Edmar 2015

Ditt latin En språklig och kulturhistorisk promenad Steg II

e-bok första upplagan

Foto Désirée Edmar där ej annat anges

Förlag Edmar Editor AB, S:t Göransgatan 100, 112 45 Stockholm

ISBN 978-91-637-8836-9

Detta verk tillhandahålls under licensen *Creative Commons Erkännande - Icke kommersiell - Inga bearbetningar 2.5*.

Upphovsmannen tillåter icke-kommersiell kopiering och vidaredistribution, så länge verket förblir oförändrat samt Staffan Edmar anges som upphovsman. Inga andra rättigheter ges till verket utan förbehålls upphovsmannen och verkets rättighetsinnehavare.

<i>Innehåll för Steg II</i>	<i>Sida</i>
Republikens första tid	4
Plautus, Roms förste komediförfattare	6
Imperfektum indikativ. <i>Eram. Poteram</i>	8
Gaius Plinius Secundus d.ä.	8
En berömd romares arbetsdag	9
Ändelser i passivum	11
Deponens (falskt passivum)	11
<i>Si vis amari, ama</i>	11
Badhusens njutningar	12
Perfekt indikativ aktivum. Perfekt infinitiv	15
Ur en senantik lärobok: En skoldag	16
Perfekt particip	19
Tema på latinska verb	19
Avljud	19
Pluskvamperfekt indikativ aktivum	20
Perfekt och pluskvamperfekt indikativ passivum	20
Tema på deponenta verb	21
Akusativ med infinitiv	21
Iliaden och Odysséen	21
Om staden Troja och Aeneas	22
3:e deklinationen i singularis	23
<i>Cave canem</i>	24
Lånord från 3:e deklinationen	25
<i>Nihil sub sole novum</i>	28
Phaedrus, en romersk fabeldiktare	29
<i>Vargen och lammet</i>	30
3:e deklinationen i pluralis	31
<i>Per capita</i>	31
Assimilation	35
Vokalförsvagning efter prefix	36
Adjektiven och deras komparation	36
Adverben och deras komparation	38
Avslutande uppgifter för STEG II	39
Minigrammatik	40
Facit	49
Alfabetisk ordlista	54

STEG II

Republikens första tid

Innehåll

Vår viktigaste sagesman för romersk historia fram till 160-talet f. Kr. är Titus Livius, som i sitt historieverk om 142 böcker gav en sammanfattning av sin stats öden från Romulus - grundaren av staden Rom - till kejsar Augustus. En stor del av detta arbete gick dock tyvärr förlorad under medeltiden.

Livius berättar i inledningen till sitt verk om ”det blomstrande Etrurien” och ”den rika staden Caere”. Etruskisk tradition kom tidigt att prägla staden Roms utveckling: storslagna och vackert smyckade tempel byggdes nära Rom, väldiga gravar anlades, allt ståtligt dekorerat med skulpturer och målningar. Roms tre sista kungar var sannolikt etrusker, nämligen Tarquinius den gamle, Servius Tullius och Tarquinius Tyrannen. Den senare störtades enligt de historiska källorna av Lucius Junius *Brutus* genom en statskupp år 509 f.Kr., då republik infördes som styrelseform. Vi kan samtidigt konstatera att det var under den etruskiska monarkins sista århundrade som alla för staden Rom viktiga politiska och kulturella förändringar ägde rum.

Genom händelserna år 509 förändrades det politiska livet. De två ämbetsmän, *konsulerna*, som för ett år i taget övertog en konungs fulla maktbefogenheter, rekryterades från en begränsad grupp släkter, som också rent ekonomiskt intog en gynnad ställning. *Senaten*, som tidigare varit kungens råd, var också behärskad av dessa släkter, som kallades patricier. Det romerska samhällslivet präglades ända fram till 300-talets mitt av att invånarna var indelade i två grupper, *patricierna* - de få makthavare som var jordägande - och *plebejerna*, de många opriviligerade fria som ursprungligen varit patriciernas underlydande. Denna period utmärktes av ståndsstrider mellan patricier och plebejer. Den verkställande makten tillhörde *ämbetsmännen*, som efter tjänsteårets slut hade möjlighet att bli medlemmar av senaten. De två konsulerna förde befälet i krig. Konsulerna sammankallade vidare en folkförsamling (mestadels plebejer),

som dock inte hade någon större möjlighet att ingripa i politiken. En *diktator* tillsattes i orostider i stället för de två konsulerna. Två *folktribuner* hade möjlighet att inlägga veto mot beslut som ansågs strida mot plebejernas intressen.

Vid sidan om det problematiska förhållandet mellan patricier och plebejer existerade i det romerska samhället en annan form för över- och underordning, nämligen *klientskap*. *Patronus* var beteckningen på en aristokrat, som skulle tillvarata opriviligerade medborgares intressen mot att dessa hans klienter i sin tur skulle göra honom tjänster vid t.ex. folkliga omröstningar.

Utvecklingen på den italiska halvön under 400- och 300-talen f.Kr. resulterade i att romarna i Latium utökade sina domäner genom att införliva Etrurien och sedan de gamla grekiska kolonierna vid Italiens sydkust. Denna senare expansion fick stor betydelse på det kulturella planet. Grekisk bildning och litteratur förmedlades till Roms ledande kretsar.

I över hundra år kämpade romarna därefter med *Kartago* i de tre puniska krigen. Det första började år 264 f.Kr. och fick som resultat att bl.a. Sicilien tillföll romarna. Det andra startade med att den unge kartagiske fältherren Hannibal år 218 drog ut från Spanien med bl.a. 36 stridselefanter, tågade över Alperna och besegrade romarna i flera slag, bl.a. vid Cannae år 216. Han förstörde och plundrade landsbygden men anföll och intog aldrig Rom, något som får sägas ha varit utomordentligt viktigt för den historiska utvecklingen av ett västerländskt Europa. I stället blev Hannibal efter olika motgångar hemkallad till Kartago och på afrikansk mark besegrad av romaren Scipio Africanus. I freden år 201 fick kartagerna avstå från besittningar i Syd- och Östspanien, vilka senare blev romerska provinser. Under de följande årtiondena fanns i Rom fortfarande krigsivrare, bl.a. den gamle Cato, som slutade alla sina anföranden i senaten med orden: *Praeterea censeo Carthaginem esse delendam* "För övrigt anser jag att Kartago bör förstöras". I det tredje puniska kriget förstördes Kartago år 146 f.Kr. Romarna fick därefter kontroll över större delen av Medelhavet, över Sicilien, Korsika, Sardinien och Afrikas nordkust.

Plautus, Roms förste komediförfattare

Innehåll

Plautus levde mellan åren 250 och 184 f.Kr. Av honom har vi kvar ett 20-tal komedier. Bland dessa kan nämnas *Aulularia* 'Penningkrukan' (som inspirerat Molière till L'Avare') och *Menaechmi* 'Tvillingarna' (som gett Shakespeare uppslag till förväxlingskomedin 'Comedy of Errors'). Sina komedier har Plautus fritt bearbetat från grekiska original. Förväxlingstemat är mycket omtyckt och typerna stående: den girige gubben, den barska hustrun, parasiten som lever av andra, den förälskade unge sonen i huset, den honom behjälplige finurlige slaven, flickan som förvridit huvudet på ynglingen och som oftast tillhör det lättare gardet men som ibland visar sig utan sin egen vetskap tillhöra en välkänd familj. Detta underlättar då det lyckliga slutet.

Teaterföreställningarna i Rom var sammanknutna med de stora religiösa festerna. På Plautus tid fanns inte permanenta teaterlokaler av sten utan man nöjde sig med tillfälliga träkonstruktioner. Inträdet var fritt. För att publiken lättare skulle kunna följa med var pjäserna som regel försedda med en prolog, där situationen klarlades. Kostymering av skådespelarna gjorde det också lätt för åskådarna att uppfatta handlingen. Slavarna hade exempelvis röda peruker, unga män svarta och lockiga. Skådespelarna tog också på sig masker av standardiserade människotyper.

Ur *Aulularia* (Penningkrukan)

Euclio har funnit en liten kruka fylld med guldmynt. Han var tidigare mer än rimligt sparsam men blir nu en riktig girigbuk. Intrigerna kring hans lilla kruka blir många: han har nämligen en vacker dotter. En äldre herre, Megadorus, anhåller om hennes hand. Med anledning av bröllopsförberedelserna kommer till Euclios hus en massa suspekta personer, vilket ökar hans oro för skatten. Han går därför till gudinnan Salus tempel och gräver ner sin skatt i templets inre rum. Men en slav har sett Euclios förehavanden och stjal krukans guld. Slaven har lyckligtvis en husbonde, som är ung och förälskad i Euclios dotter. Han lovar lämna tillbaka krukans guld, om han får gifta sig med dottern. Så blir det; alla är nöjda, även Megadórus som endast kände sig måttligt dragen till dottern.

En scen ur Aulularia

Euclio har grävt ner krukan med guldmynt i sitt hus. Han är rädd att slavinnan Staphyla skall upptäcka hans skatt och gör allt för att hindra henne att komma underfund med hans hemlighet.

EUCLIO: Gå ut, säger jag, sätt fart, gå ut! Du måste vid Herkules ge dig ut härifrån! (*Slår till henne*)

STAPHYLA: Av vilket skäl har du nu kört ut mig ur huset?

EUCLIO: Ska jag ge dig skäl? (*STAPHYLA vill gå in igen*) Gå bort från dörröppningen!

STAPHYLA: (*avses*) Jag tror jag går och hänger mig hellre än att jag slavar hos dig så här!

EUCLIO: (*avses*) Se, hur den brottsliga mumlar för sig själv! (*Till STAPHYLA*) Jag ska vid Herkules klösa ut ögonen på dig, slyna, för att du inte ska kunna se, vad jag gör. Gå bort ännu ett tag, ännu ett tag ... Om du lämnar denna plats, innan jag ger dig order om det, ska jag vid Herkules omgående ge dig ett rejält straff! (*avses*) Jag vet mig säkert aldrig ha sett en satkärning mer brottslig än denna och jag är rädd att hon känner på sig, var guldets gömt, den satkärningen, som har ögon även i bakhuvudet. Nu ska jag gå för att se, om guldets ligger så, som jag gömde det. Denna sak oroar mig på många sätt.

STAPHYLA: Jag vet inte, vilket vanvett som har drabbat min husbonde. Mig stackare kör han på detta sätt ut ur huset tio gånger om dagen. Han vakar hela nätterna, men dagtid sitter han hemma hela dagarna.

EUCLIO: (*ut ur huset; avses*) Nu äntligen kan jag gå hemifrån med lugnt sinne, sedan jag sett att allting därinne är i sin ordning. (*Till Staphyla*) Gå in, stäng dörren! Jag ska snart vara här. Se till att du inte släpper in någon främmande i huset. Om någon ber om vatten, säg att det runnit ut! Jag vill inte att någon ska släppas in i huset under min frånvaro. Stäng porten, är du snäll, med båda reglarna. Jag ska snart vara här. (*Hon går in*) Jag plågas till döds i min själ, därför att jag måste gå hemifrån. Jag går vid Herkules mot min vilja. Men jag vet vad jag ska göra: vår distriktstjänsteman har nämligen sagt att han ska dela ut slantar till alla och envar; om jag inte vill ha, kan alla genast tro att jag har guld därhemma. Nu skall jag ge mig i väg; därefter skall jag så snart som möjligt ta mig hem igen. (*Går*)

Imperfektum indikativ. *Eram. Poteram*

Latinskt imperfekt beskriver ofta en situation i förfluten tid och återges med svenskt imperfekt. Personändelsen för 1:a person singularis aktivum är som du minns antingen **-o** (*observo* 'jag observerar') eller **-m** (*s-u-m* 'jag är'). I tempus imperfekt möter du den senare ändelsen. Latinskt imperfekt bildas med ett tempusmärke **-ba-** mellan stam och personändelse, i 3:e och 4:e konjugationerna inskjuts ett *ē* före **-ba-**.

<i>jag</i>	observā- ba-m	reg- ēba-m	er- a-m
<i>du</i>	observā- ba-s	reg- ēba-s	er- a-s
<i>han/hon</i>	observā- ba-t	reg- ēba-t	er- a-t
<i>vi</i>	observa- bā-mus	reg- ebā-mus	er- ā-mus
<i>ni</i>	observa- bā-tis	reg- ebā-tis	er- ā-tis
<i>de</i>	observā- ba-nt	reg- ēba-nt	er- a-nt
	<i>observerade</i>	<i>styrde</i>	<i>var</i>

Esse 'vara' (stam *es/e*) bildar alltså imperfekt indikativ enbart genom tempusmärket **-a-**: **er-a-m** 'jag var' (ur **es-a-m*; rhotacism kallas förändringen av *s* till *r* mellan två vokaler inom ett visst språkområde, jfr ty. Hase och sv. hare).

Imperfekt indikativ av *posse* 'kunna' heter **pótēram** 'jag kunde' (ur **pot(e)-eram* 'jag var mäktig'). Den fortsatta böjningen av *posse* i imperfekt blir **pótēras, pótērat, poterāmus, poterātis och pótērant**.

Gaius Plínius Secundus d.ä.

Gaius Plínius Secundus, av eftervärlden kallad Plinius den äldre, var naturforskare och författare (23-79 e.Kr.). Hans *Naturalis historia* var ett mycket omfattande verk om 37 böcker och kan sägas utgöra en sammanfattning av dåtidens vetande på det naturhistoriska området. Han dog i samband med Vesuvius utbrott år 79 e.Kr. när han sökte rädda dem som bodde vid vulkanens fot, se Steg I s. 19).

Hans systerson (Gaius) Plínius (Caecilius Secundus), kallad Plinius den yngre (ca 61-113 e.Kr.) har beskrivit sin morbrors forsknings- och författariver i följande brev, här något förkortat.

Latinet uttrycker **passiv form** i 3:e pers. sing. och plur. genom tillägg av **-ur** till verbstammen (t.ex. **salvabāt-ur** 'han/hon räddades', resp. **salvabant-ur** 'de räddades').

En berömd romares arbetsdag

Innehåll

(Facit)

Gaius Plinius Secundus, avunculus meus, vir occupatus erat. Multa officia publica praestabat et multos libros
3 doctos scribebat. Nota est Plinii '*Naturalis Historia*',
quae tam varia est ut ipsa natura. Numquam fatigatus
erat. Mane laborare incipiebat; ante lucem ibat ad
6 Vespasianum. Domum reversus studebat. Post cibum
minimum in locum apricum ibat. Libri legebantur,
annotabat et excerpbat. Post solem plerumque
9 lavabatur. Deinde gustabat et dormiebat minimum.

avunculus, i M morbror, *onkel*
vir, viri M man, *sv. viril*
occupatus, a, um upptagen,
ständigt sysselsatt, *eng. occupied*
multus, a, um mången, många
officium, i N plikt, uppdrag
publicus, a, um allmän,
offentlig
praesto 1 prestera, fullgöra
doctus, a, um lärd, *jfr doctor*
notus, a, um känd, bekant
historia, ae F historia, beskriv-
ning; *naturalis historia* naturkunskap
quae F nom.: rel. pron. 'som'
tam... ut så ...som, lika ... som
varius, a, um mångskiftande
natura, ae F naturen
ipse, a, um själv
numquam aldrig
fatigatus, a, um trött, *eng. fatigue*
'han förtrötades aldrig'
mane tidigt på morgonen
labōro 1 arbeta
incipio 3B börja
lux, lucis F ljus (3:e dekl.):
ante lucem före gryningen

eo, ire (*oregelb.*) gå
Vespasianus kejsare 69-79 e.Kr.
domum (*riktningsack.*) hem
reversus, a, um återvänd,
återkommen
studeo 2 studera, *jfr eng. study*
post *prep. m. ack.* efter
cibus, i M mat, måltid
minimum, a, um minst,
mycket liten, här 'lätt' (måltid)
in här *prep. m. ack.* till
locus, i M plats, ställe
apricus, a, um solig
liber, libri M bok, *jfr eng. library*
lego 3 läsa, läsa upp, *jfr legend*
an-noto 1 (ad+notare) anteckna
ex-cerpo 3 plocka ut, göra
utdrag ur en text, *jfr excerpta*
sol, solis M sol (3:e dekl.): *post*
solem efter sol, 'efter att ha solat sig'
plerumque *adverb* mestadels
lavo 1 tvätta, *i passiv ofta bada,*
jfr lavemang, eng. lavatory
deinde därefter
gusto 1 smaka, äta en bit, *goûter*
dormio 4 sova

- Mox rursus studēbat, dum cena apparabātur. Inter cenam liber legebātur. Dum lavabātur, nihil studēre**
 12 **potērat, sed dum tergebātur, audiēbat aliquid aut dictābat. Cum abībat, notarium secum habēbat, qui cuncta annotābat, quae avuncūlus meus dictābat.**
 15 **Nam semper laborāre putābat necesse esse.**
 (Efter Plinius, Epistula III:5)

mox snart	dicto 1 läsa upp, diktera
rursus åter, igen	áb-eo, ab-īre oregelb. resa bort
dum <i>tidskonjunktion</i> medan	notārius, i M skrivare
cena, ae F middag, måltid	secum (<i>cum</i> enklitiskt)=cum se
áp-pāro 1 (ad+paro) anordna, iordningställa, jfr apparat	qui <i>rel. pron.</i> som, <i>Minigram. p. 3</i>
inter <i>prep. m. ack.</i> mellan, (om tid) under, jfr fra. entre	cunctus, a, um all
nihil ingenting, inte någonting	quae <i>rel. pron.</i> som, <i>Minigram. p. 3</i>
tergo 3 torka av, <i>eng. detergent</i>	nam ty
áliquid <i>obestämt pron.</i> , N något	semper alltid
aut <i>konjunktion</i> eller	puto 1 anse, med <i>ack. m. inf.</i>
	necesse nödvändigt, jfr <i>necessarius, a, um</i> nödvändig

Lästips:

Alf Henrikson, Antikens historia II, s. 265 (den äldre Plinius)

Uppgifter F

- F1 Lär in glosorna till stycket En berömd romares arbetsdag! (Facit)
 Orden i stycket är frekventa och kommer ofta att möta!
- F2 Ändra de sex första imperfektformerna som förekommer i den latinska texten till presensformer! Skriv ner dem!
- F3 Vilka är de sex första orden i den latinska texten som står i akkusativ? Ange skälen för den kasusformen i satserna!
- F4 Ange latinska ord som ligger bakom följande ord i svenskan:
 a) necessär b) nihilist c) notariat d) egoist e) noll f) negation
- F5 Identifiera följande former av *cogo* 3 'tvinga' genom att översätta de följande sex verbformerna: a) *cogimus*, b) *cogebatur*, c) *cogunt*, d) *cogitur* e) *cogebant* f) *cogebantur*!

Ändelser passivum

Personändelser och infinitivändelser i passivum

Du har tidigare mött de passiva personändelserna för 3:e person: **-tur** 'han, hon, den, det' och **-ntur** 'de'.

Även 1:a och 2:a personerna singularis och pluralis har sina ändelser för såväl presens som imperfektum passivum, nämligen **-r** eller **-or** 'jag', **-ris** 'du', **-mur** 'vi' och **-mīni** 'ni'.

1: a verbkonjugationen

obsérvo- r	<i>jag iakttas</i>
observā- ris	<i>du iakttas</i>
observā- tur	<i>han/ hon iakttas</i>
observā- mur	<i>vi iakttas</i>
observā- mīni	<i>ni iakttas</i>
observā- ntur	<i>de iakttas</i>

Presens infinitiv *aktivum* har som bekant ändelsen **-re**. Presens infinitiv *passivum* får i 1:a, 2:a och 4:e verbkonjugationerna ändelsen **-ri** (**observā-ri** 'att iakttas', **vidēr-ri** 'att synas', **servī-ri** 'att betjänas') och i 3:e konjugationen **-i** (**reg-i** 'att styras').

Deponens (falskt passivum)

I svenskan finns verb som har passiv form med **-s** men aktiv betydelse, t.ex. 'färdas' = 'fara'. Verb av detta slag finns också i latinet och sådant verb kallas deponens (presens particip = 'läggande bort' den passiva betydelsen). Ett latinskt deponens har alltså passiv form men aktiv betydelse. Av ordlistan framgår, om ett verb är deponens, exempelvis **admīror** 1 'jag beundrar'. Infinitiven **admirāri** har passiv form men aktiv betydelse: 'att beundra'.

Si vis amāri, ama!

Tempōra mutantur, nos et mutāmur in illis. Tertium non datur. Vivitur parvo bene (*Horatius*). Te admiror. Marcum admirāris. Marcus vos admirātur. Amīcos meos admirāmīni.

(Facit)

volo, vis <i>oregelb.verb</i> jag, du vill nos et = <i>et nos</i>	muto 1 förändra, <i>in</i> här = 'med' illis <i>abl.</i> 'dem', demonstrativt pron.
--	--

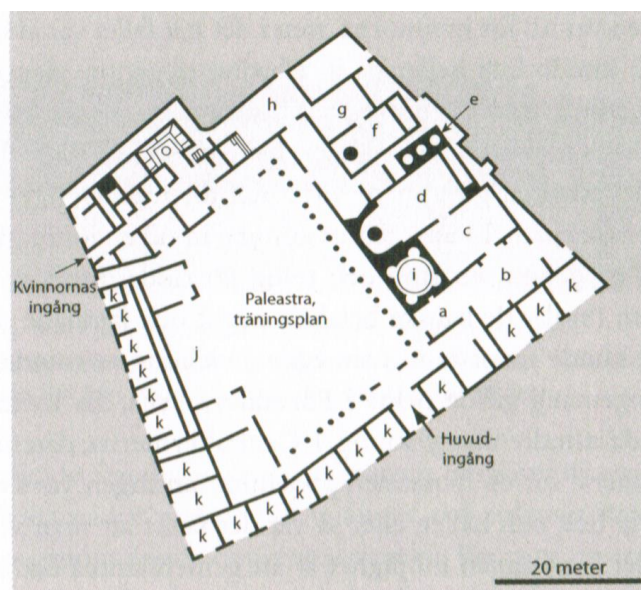
Badhusens njutningar

Innehåll

De romerska baden var en blandning av svettning, gymnastik, bastu, simning, bollspel och solbadande. Det finns en mängd latinska begrepp för de olika kalla och varma rummen i baden: *frigidarium* 'kallbadrummet', *tepidarium* 'ljumbadrummet', *caldarium* 'hetbadrummet', *laconicum* 'ångbastun', *apodyterium* 'omklädningsrummet' m.fl. Utanför baden fanns en *palaestra*, en gräsplan där man kunde ägna sig åt idrottsövningar. I badhusen, *termerna*, fanns bibliotek och sällskapsrum, restauranger och gatukök: det var inte heller dyrt att bada i termerna, ibland var det helt gratis. Överallt där romare drog fram följde badhusen i deras spår.

Det äldsta badet i Pompeji var de Stabianska termerna vid Via di Stabia. Det som vi idag ser av detta bad är resultatet av en större ombyggnad under första århundradet f.Kr., då badet bl.a. anslöts till en akvedukt. Det antas att dessa termer på grund av sin storlek drevs i offentlig regi och vi kan på planlösningen se att det fanns en badavdelning för män och en för kvinnor. Badet hettades upp med hjälp av en vedeldad ugn, som var ansluten till ett värmesystem under golven och bakom väggarna, kallat '*hypokaust*'. De golv som skulle värmas upp lades ovanpå stöttor av tegel, så att ett utrymme blev kvar därunder. Varmluften från ugnen kunde sedan cirkulera fritt: ju närmare ugnen, desto varmare. Systemet innebar tyvärr ett slöseri med bränsle och bidrog till en avskogning kring städerna.

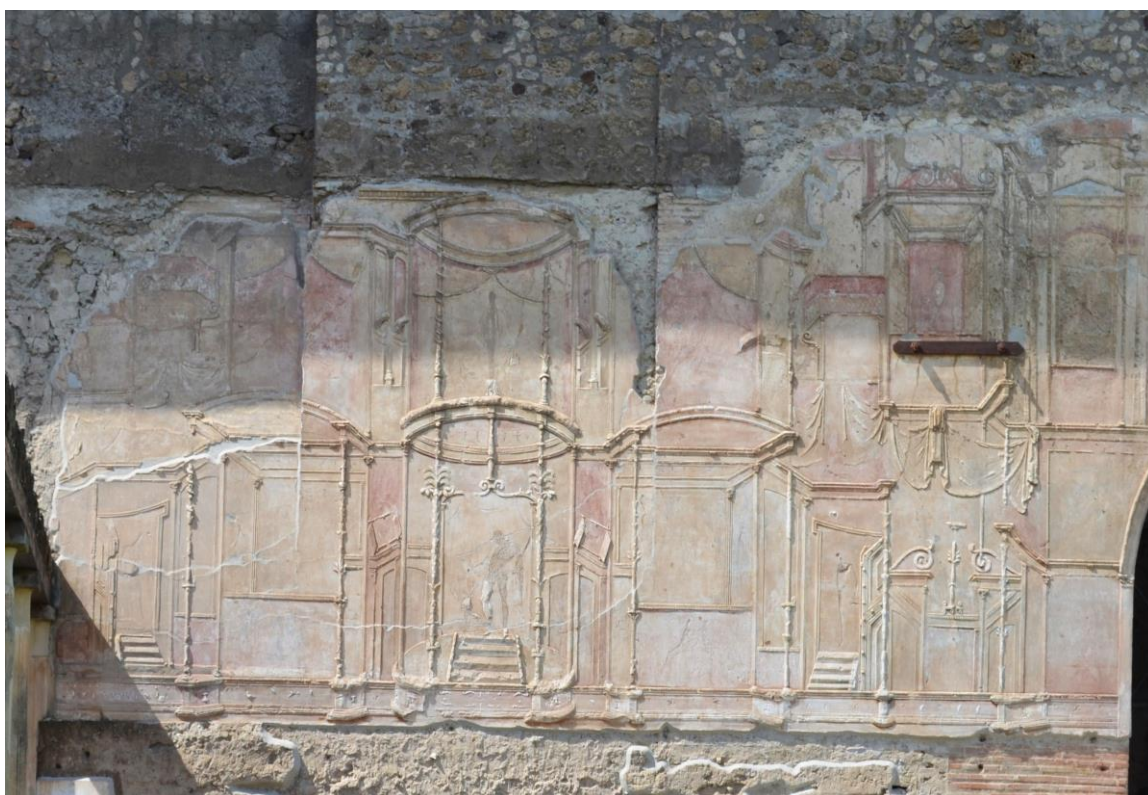
- a ingången till männens badavdelning
- b männens omklädningsrum
- c varmbadrum
- d hetbadrum
- e ugnen
- f hetbadrum
- g varmbadrum
- h kvinnornas omklädningsrum
- i kallvattensbassäng
- j simbassäng
- k butiker

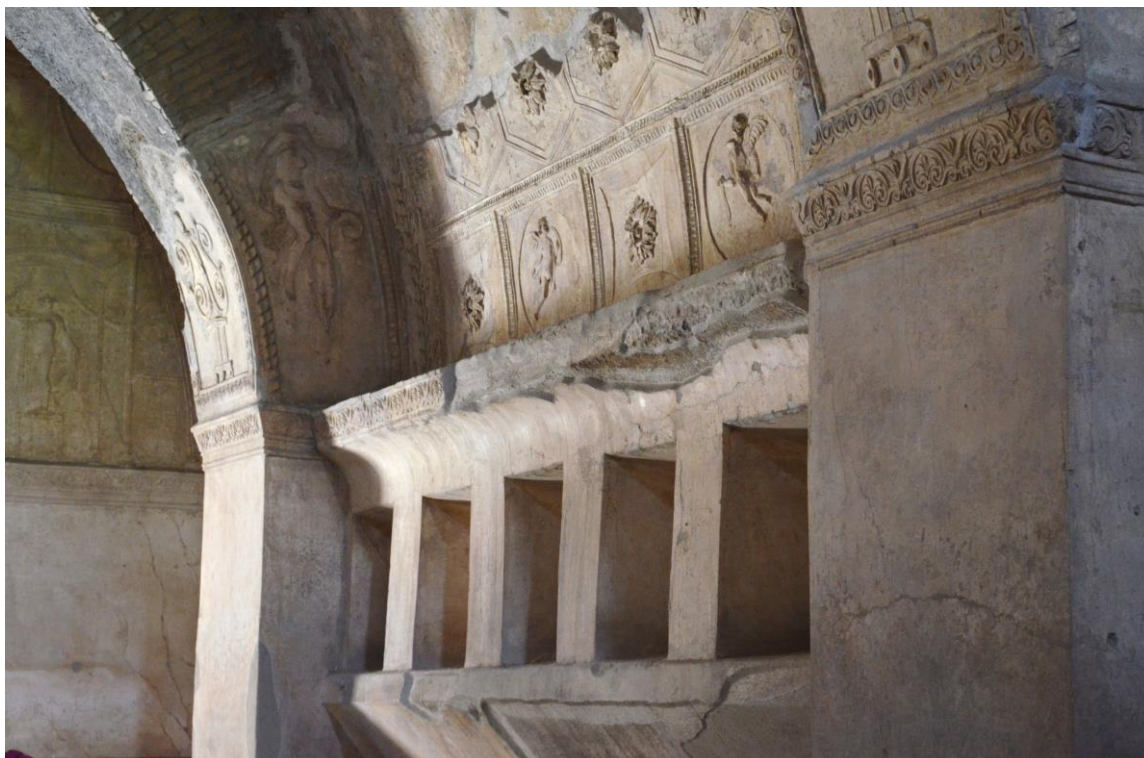
Plan över de Stabianska termerna

Pompeji. Del av de Stabianska termerna med en vackert dekorerad yttervägg.

Pompeji. Dekorationerna på badhusets yttervägg ser du här på närmare håll.

Pompeji. Ett hörn av männens apodyterium (omklädningsrum) i de Stabianska termerna, med vackert utsmyckat tak och med praktiska 'nischer' för kläder.

Pompeji. Termerna värmdes upp genom ett välutvecklat system för tillförsel av het luft under golvet och bakom väggarna, s.k. hypokaust.

Perfekt indikativ aktivum. Perfekt infinitiv

Innehåll

Perfektstam bildas främst på följande sätt:

- 1) med tillägg av **v**: notāv-i, servīv-i (jfr *noto* 1 och *servi-o* 4)
- 2) med tillägg av **u**: studū-i (jfr *stud-ē-o* 2)
- 3) med tillägg av **s**: scrips-i (jfr *scrib-o* 3)
- 4) genom **avljud**: ēg-i (jfr *ag-o* 3) eller vīd-i (jfr *vīdeo* 2)

Till perfektstammen fogas sedan i perfekt indikativ följande personändelserna: **-i** jag, **-isti** du, **-it** han/hon m.m., **-imus** vi, **-istis** ni, **-ērunt** de.

Notera att ändelselutten erinrar om personändelserna i imperfekt: *-t*, *-mus*, *-tis* och *-nt*.

Perfektstam

<i>genom -v-</i>	<i>genom -u-</i>	<i>genom -s-</i>	<i>genom avljud</i>
jag notāv- i	stúdu- i	scrips- i	eg- i
du notav- ísti	studu- ísti	scrips- ísti	eg- ísti
han notāv- it	stúdu- it .	scrips- it .	eg- it
vi notāv- imus	studú- imus	scrips- imus	eg- imus
ni notav- ístis	studu- ístis	scrips- ístis	eg- ístis
de notav- ērunt	studu- ērunt	scrips- ērunt	eg- ērunt
har noterat	har studerat	har skrivit	har handlat

Anmärkning A. På Utrikesdepartementet (Arvfurstens palats) i Stockholm står att läsa *Sophia Albertina aedificāvit*. I den latinska satsen används tempus perfectum av *aedificāre* 1 'bygga'. Latinskt perfekt kan återges till svenska på två sätt:

- a) 'Sofia Albertina har byggt huset' *perfectum logicum* (= svenskt perfekt).
- b) 'Sofia Albertina byggde huset' *perfectum historicum* (= svenskt imperfekt, den vanligaste översättningen av ett latinskt perfekt). Sammanhanget får avgöra vilket svenskt tempus som är naturligast att välja.

Anmärkning B. Utöver punkterna 1-4 överst kan perfektstam också bildas genom 5) **reduplikation** (fördubbling), t.ex. *po-posc-i* till *póscere*. Ibland föreligger 6) **överensstämmelse** mellan presensstam och perfektstam (presens *vert-o* 3 'vända' jämfört med perfekt *vert-i*; personändelser i latinets perfekt resp. presens kan ge tips om tempus).

Perfekt infinitiv aktivum bildas på perfektstammen och slutar på **-isse**: *notav-isse* att ha noterat, *studu-isse* att ha studerat, *scrips-isse* att ha skrivit, *eg-isse* att ha agerat.

Ur en senantik lärobok: En skoldag

Innehåll

Om metoderna för nybörjarundervisning under senantiken kan följande stycke ge en föreställning. Det är sammanställt ur en senantik lärobok med parallell grekisk och latinsk text för användning i både det ena och det andra språket.

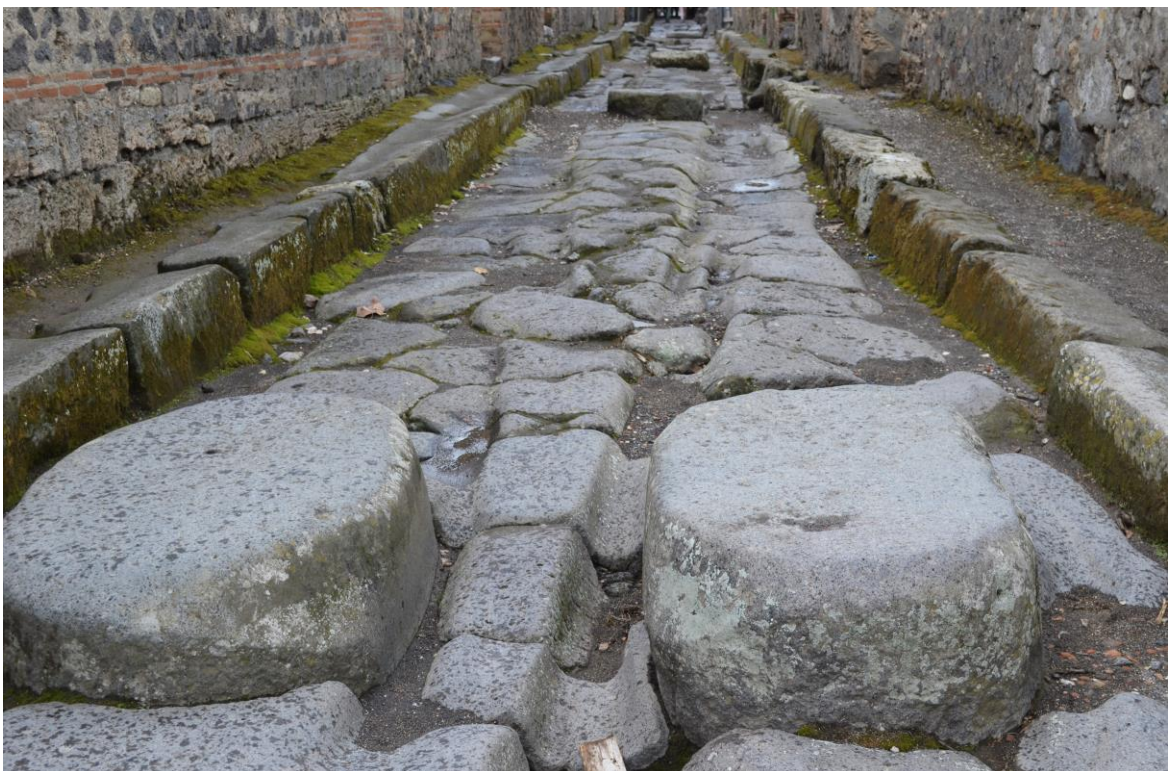
- Vigilāvi de somno. Deposui albam paenulam. Accēpi tunicam. Processi de cubiculo cum paedagogo.
- 3 Parentes salutāvi et basiāvi et sic descendi de domo. Abii in scholam, dixi: 'Ave magister!' Magister resalutavit: 'Avēte discipuli!' Ego dictatum excēpi, pertransii
- 6 commentaria, interrogātus respondi, declināvi. Post haec magister nos dimisit ad prandium. Dimissus vēni domum. Accēpi inter alia olivas et caseum. Bibi
- 9 aquam frigīdam. Post prandium redii in scholam.

vígīlo, 1 vaka, vakna
somnus, i M sömn
de-pōno, -*pósui* 3 lägga av
albus, a, um vit
paénula, ae F kappa, nattskjorta
accipio, *accēpi* 3B ta emot, få
tunica, ae F klädnad, 'kläder'
pro-cēdo, -*cessi* 3 gå fram,
gå ut (<proced-si)
cubiculum, i N sovrum
paedagōgus, i M ledsagare
parentes (3 dekl., ack. plur.)
föräldrar, jfr eng. parents
salūto 1 hälsa på, säga farväl till
basio 1 kyssa
sic så
de-scendo, -*scendi* 3 gå ner,
bege sig
de domo hemifrån
áb-eo, -*ii*, -*ire* (oregelb.) gå i väg
dico, dixi 3 säga
ave, avēte var hälsad(e)
resalūto 1 hälsa tillbaka
dicto 1 diktera

dictatum *perfekt particip i neutrum*
dikterat, 'det som dikterats'
ex-cípio, -*cēpi* 3 taga upp,
mottaga, ta till sig
per-transeo, -*ii*, -*ire* (oregelb.)
gå igenom
commentarium, ii N kommentar
interrogātus, a, um tillfrågad,
perfekt particip 'när jag tillfrågats'
re-spondeo, -*spondi* 2 svara
declīno 1 böja (*här*: substantiv)
post haec efter detta
dimitto, -*misi* 3 skicka iväg
prandium, i N lunch
dimissus, a, um skickad i väg
perfekt particip 'när jag skickats...'
domum (*riktningsack.*) hem
inter (*prep m. ack.*) bland
olīva, ae F oliv
caseus, i M ost, ty. Käse
bibo, *bibi* 3 dricka
frīgīdus, a, um kall
réd-eo, -*ii*, -*ire* (oregelb.) gå
tillbaka, återvända

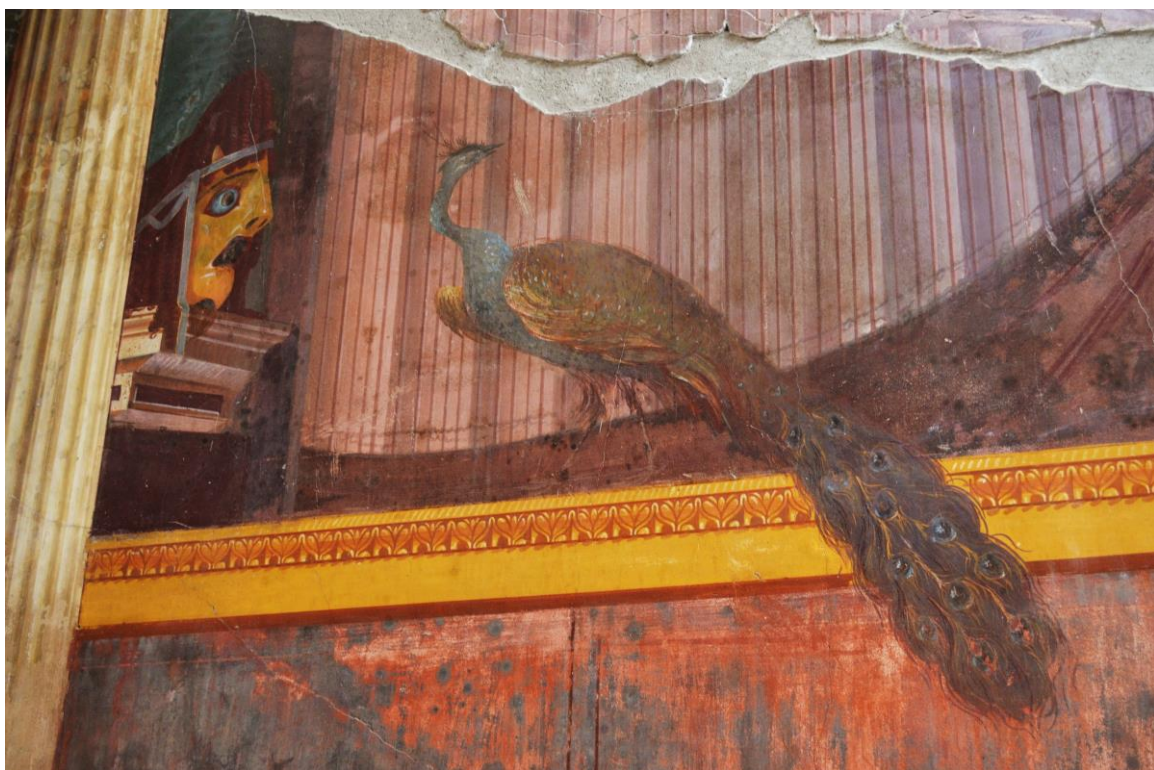
I dagens Pompeji kan man på nytt vandra längs gatorna och ta sig över med hjälp av övergångsstenarna.

Pompeji. Stenlagd gata med hjulspår, gångstråk och övergångsstenar. De senare korsar gatan med jämna mellanrum. Notera hjulspåren.

Den privata ingången från trädgården till 'Villa Poppaea', ett magnifikt sommarpalats i Oplontis i närheten av Herculaneum. Palatset har troligen tillhört Poppaea, andra hustru till Nero (kejsare 54-68 e.Kr.).

Oplontis. I Villa Poppaea finns många väggfresker, bl.a. denna med teatermask och påfågel.

Perfekt particip.

I latinet bildas perfekt particip genom att till verbstammen läggs **-t** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till denna perfektparticipstam läggs sedan de vanliga kasusändelserna enligt 1:a och 2:a deklinationerna (sing. *-us, -a, -um*, plur. *-i, -ae, -a*), t.ex. **observatus, a, um** 'observerad', **visus, a, um** 'sedd'. Perfekt particip är en passiv verbform: 'en som har observerats/har setts.'

Tema på latinska verb

Ett fullständigt latinskt verb i aktivum har fyra temaformer:

presens indikativ 1:a person, **perfekt indikativ** 1:a person, **perfekt particip** i neutrum och **presens infinitiv**.

Så här tas tema på verb med perfektstam på *v, u, s* el. med *avljud*:

servio, servī-v-i, servī-t-um, servīre 4 betjäna (*-v-*)

moneo, mon-u-i, món-īt-um, monēre 2 (upp)mana (*-u-*)

dico, dixi (<*dic-s-i*), **dic-t-um, dīcere** 3A säga (*-s-*)

facio, fēc-i, fac-t-um, fācere 3B göra (*avljud*)

Tema på verb med **-v-** i perfektstam och **-t-** i participstam anges i lexikon endast med konjugationssiffra, t.ex. **voco** 1. I övriga fall skrivs de relevanta temaformerna ut.

Märk: **sum, fui, esse** vara och **possum, potui, posse** kunna

Avljud

Avljudet utgörs av olika serier av vokalväxling inom en ordstam. Det utmärker *de indoeuropeiska språken* och torde vara 4000 - 5000 år gammalt. Avljud möter vi främst i oregelbundna verb och i besläktade ord, t.ex.

Svenska

fīnna, fānn, fūnnit, jfr även fynd
bryta, bröt, brutit, jfr även brott
bāra, bār, burit, jfr även börda

i/a/u/y
y/ö/u/o
ä/a/u/ö

Latin

eo, īi, itum 'gå'
fīdo 'jag litar', foedus 'fördrag'
tegere 'täcka', toga 'mantel'
facere, feci, factum 'göra'

e/i
i/oe (*i-diftong*)
e/o
a/e

Pluskvamperfekt indikativ aktivum

(Innehåll)

Nu kan det vara lämpligt att lära hur pluskvamperfekt aktivum bildas. Till ett verbs perfektstam läggs **-ĕra-** jämte de normala personändelserna **-m, -s, -t, -mus, -tis, -nt**: **notāv-ĕra-m** 'jag hade noterat' **notāv-ĕra-s** 'du hade noterat' **notāv-ĕra-t** 'han, hon etc. hade noterat' **notav-erā-mus** 'vi hade noterat' **notav-erā-tis** 'ni hade noterat', **notāv-ĕra-nt** 'de hade noterat'.

Uppgifter G

(Facit)

G1 Gör om perfekt indikativformerna *accepisti, processit, interrogavisti, diximus* och *responderunt* till motsvarande pluskvamperfekt indikativformer. Vad betyder de fem pluskvamperfektformerna?

G2 Bilda perfekt infinitiv aktivum av a) *depōno* 3 = 'att ha lagt ned' b) *accipio* 3 = 'att ha mottagit' c) *salūto* 1 = 'att ha hälsat' d) *dico* 3 = 'att ha sagt' e) *respondeo* 2 = 'att ha svarat'.

Perfekt och pluskvamperfekt indikativ passivum

Som tidigare nämnts bildas perfekt particip genom att man till verbstammen lägger **-t** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (i senare fallet vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till denna perfektparticipstam läggs sedan de vanliga kasusändelserna enligt 1:a och 2:a deklinationerna.

Perfekt particip är som sagts en passiv verbform. Om du till ett perfekt particip som **interrogātus, -a** MF 'tillfrågad' lägger **sum**, blir den ordagranna översättningen 'jag är tillfrågad' men den naturliga innebörden är: 'jag har tillfrågats/tillfrågades' dvs. **perfekt passivum**.

interrogātus, -a	es	'du har tillfrågats/tillfrågades'
interrogātus, -a	est	'han/hon har tillfrågats/tillfrågades'
interrogāti, -ae	sumus	'vi har tillfrågats/tillfrågades'
interrogāti, -ae	estis	'ni har tillfrågats/tillfrågades'
interrogāti, -ae	sunt	'de har tillfrågats/tillfrågades'

I överensstämmelse med detta mönster heter **pluskvamperfekt passivum**: **interrogātus, -a eram** 'jag var tillfrågad' = 'jag hade tillfrågats' etc.

Perfekt infinitiv passivum heter **interrogātus, -a, -um esse** 'att vara tillfrågad' = 'att ha tillfrågats'.

Tema på deponenta verb

admīror, admirātus sum, admirāri 1 beundra

vereor, véritus sum, verēri 2 frukta

Akusativ med infinitiv

Här exempel på *presens och perfekt infinitiv aktivum resp. passivum* i satsförkortningen akusativ med infinitiv:

<i>Marcus dicit se id vidēre.</i>	Marcus säger sig se detta. ... att han ser detta.
<i>Marcus dixit se id audivisse.</i>	Marcus sade sig ha hört detta. ... att han hade hört detta.
<i>Marcus putat se amāri a Paula.</i>	Marcus tror sig älskas av Paula. ...att han älskas av Paula.
<i>Marcus dixit se interrogātum esse.</i>	Marcus sade sig ha tillfrågats. ...att han hade tillfrågats.

Iliaden och Odysséen

I Iliaden skildras en episod från det trojanska krigets sista och tionde år. Akilles, den tappraste bland grekerna, drog sig efter en tvist med överbefälhavaren Agamemnon i vrede ur striden. När hans vän Patroklos dödades av den trojanske prinsen Hektor, kastade sig dock Akilles in i drabbningen på nytt och fällde Hektor. Inom ramen för denna episod finns så många återblickar och framtidsvisioner att dikten ger en bild av hela trojanska kriget.

Odyseus, som mot sin vilja tvingades ut i kriget mot Troja, bidrog i högsta grad till stadens fall, bl.a. genom listen med den trojanska hästen. Hans tioåriga irrfärd hemåt, berättad i Odysséen, förde honom över havet till lotofagernas land, till kyklopen Polyfemos, vindguden Aiolus, laistrygonerna och trollkvinnan Kirke. Efter att ha undkommit Scylla och Charybdis nådde Odyseus ön Trinakria och solguden Helios boskap, togs om hand av nymfen Kalypso och kom slutligen till fajakernas ö, där han på stranden mötte prinsessan Nausikaa. Hennes föräldrar hjälpte honom med skepp och utrustning, så att han äntligen kunde återvända till sin maka Penelope på hemön Itaka.

Lästips:

Homeros Odysséen, 6:e sången om Odyseus och Nausikaas möte
Sven Delblanc, Homerisk hemkomst (1992)

Om staden Troja och Aeneas

Innehåll

(Facit)

Homērus, poēta Graecus, de Troia oppīdo et de bello
Troīāno multum narrāvit. Inter Eurōpam et Asiā
3 Hellespontus est. Non procul ab ora maritīma Troia
sita est. Ibi Priāmus regnāvit. Diu locus oppīdi ignōtus
erat, sed primus Henrīcus Schliemann nobis locum
6 demonstrāvit. Schliemann enim in Asiā properāvit et
indāgāre coepit ruīnas Troiae oppīdi. Multa et certa
indicia ibi indāgāvit et plerīque viri docti non dubita-
9 vērunt veram Troiam indagātam esse. Schliemann
thesaurum quoque Priami investigāvit.

Vergilius, poeta Romanus, de fuga Aenēae Troīāni
12 scripsit. Fama erat Aenēan post Troiae excidium cum
Iulo filio in Africam, deinde in Italiam navigavisse et
in Latio Latīnos superavisse. Roma a Romulo condīta
15 esse dicitur.

oppīdum, i N stad
bellum, i N krig
Troīānus, a, um trojansk
procul *adv.* fjärran, långt
Hellespontus, i M Dardanellerna
ora, ae F kuststräcka, kust
maritīmus, a, um vid havet
situs, a, um belägen
regno 1 härska, vara kung
locus, i M plats, ställe
ignōtus, a, um okänd
primus, a, um först, (såsom
den förste)=”var den förste som”
demonstro 1 utvisa, visa
enim ty
Asia, ae F Mindre Asien
propĕro 1 skynda
indāgo 1 spåra upp, söka efter

coepi, coepisse har börjat, började
ruīna, ae F ras, ruiner
certus, a, um viss, säker
indiciū, i N bevis, jfr *indicier*
plerīque, pleraéque, pléraque
de flesta, ganska många
doctus, a, um lärd
dubīto 1 tvivla på, betvivla,
följs av ack. med inf.
verus, a, um sann, *det verkliga*
thesaurus, i M skatt
investīgo 1 spåra upp, upptäcka
fama, ae F rykte.
Aenēan grekisk ack.-ändelse
excidium, i N fall, förstöring
supĕro 1 besegra
condo, condidi, conditum
3 grunda

3:e deklinationen

sol M, *pax* F, *nomen* N och *mare* N i singularis nominativ, genitiv, ackusativ

Nominativ singularis bildas för substantiv i maskulinum och femininum **antingen utan ändelse** (*konsonantstam* som *sol* M 'sol') **eller** med tillägg av **ändelsen -s** (*konsonantstam* som *pax* <pac-s F 'fred', så även för *i-stammar* som *Neápōli-s* F 'Neapel').

För substantiv i neutrum bildas nominativ och ackusativ singularis **utan ändelse** (*konsonantstam* som *nomen* N 'namn', så också för en *i-stam* som *mare* [<mari; *i* före *r* blir *e*] N 'hav').

I 3:e deklinationen bildas genitiv singularis alltid med ändelsen **-is**. Genom att avskilja genitivändelsen *-is* får du ordets böjningsstam, vilken i princip är gemensam för alla kasus (utom för vissa nominativformer) och till vilken läggs olika kasusändelser, t.ex. för singularis ackusativ (mask./fem.) **-em**.

Vi behandlar först tre kasus: nominativ, genitiv och ackusativ singularis av 3:edeklinationen:

	<i>Konsonantstammar</i>			<i>I-stammar</i>	
Sing.	Mask.	Fem.	Neutr.	Neutr.	N (<i>adjektiv</i>)
Nom.	<i>sol sol</i>	<i>pax fred</i>	<i>nomen namn</i>	<i>mare hav</i>	<i>omne* allt</i>
Gen.	<i>solis</i>	<i>pacis</i>	<i>nóminis</i>	<i>maris</i>	<i>omnis</i>
Ack.	<i>solem</i>	<i>pacem</i>	<i>nomen</i>	<i>mare</i>	<i>omne*</i>

*Adjektiv i positiv: mask./fem. nom. *omnis*, gen. *omnis* och ack *omnem*.

Dativ och ablativ s. 28

Notera:

- 1 Ljutförbindelsen *c* (k-ljud) + *s* stavas på latin alltid med *x*: *pax*, *pacis* F 'fred'. G-ljud har assimilerats till ett k-ljud före *s*: *lex*, *legis* F 'lag'.
- 2 Stammar på *-on* bildar nominativ utan ändelsen *-s* och har i nominativ förlorat *-n*: *regio*, *regiōn-is*, 'region' (jfr ty Name, gen. Namen-s), *homō*, *hómīnis* 'människa' (kort *ō* har försvagats till kort *i*).
- 3 Substantiv med stamslut på *-t* eller *d*-ljud har i nominativ sing. genom assimilation förlorat detta *t*- eller *d*-ljud framför ändelsen *-s*: *pes* (ur *ped-s), *pedis* M 'fot', *libertas* (ur *libertat-s) *libertātis* F 'frihet', jfr sv. *massäck* (matsäck).
- 4 *tempus*, *tépōris* N 'tid' (<témposis; stammens *s* mellan två vokaler övergår genom rhotacism till *r*), *os*, *orīs* N 'mun', *iūs*, *iurīs* N 'rätt(ighet)'

Adjektiv som tillhör 1:a och 2:a deklinationerna (t.ex. *bonus, a, um* 'god') behåller sin deklarationstillhörighet även om adjektivet kombineras med ett substantiv som tillhör 3:e deklinationen. Exempel: *sol magnus, pax bona, nomen magnificum* 'en stor sol, en god fred, ett ståtligt namn'.

Omvänt gäller att adjektiv som tillhör 3:e deklinationen (t.ex. *omnis MF, omne N* 'all, hel, varje') behåller sin deklarationstillhörighet, även om det kombineras med ett substantiv som tillhör 1:a eller 2:a deklinationen. Exempel: *murus omnis, planta omnis, vinum omne* 'varje mur, varje planta, varje vin'.

Cave canem!

Variatio delectat. Repetitio est mater studiōrum. Consuetudo est altēra natūra. Ars est celāre artem. Tempus fugit. Iuris candidātus. Magnum opus. Universitas Regia Upsaliensis. Rector magnificus. Professor emeritus. Professor emerita. Doctor honōris causa. Unus sed leo. Pia fraus. Eloquentia corpōris.

(Facit)

caveo 2 akta sig
canis, is MF hund
variatio, ōnis F variation
delecto 1 förnöja
repetitio, ōnis F repetition
mater, matris F moder
studium, i N studium
consuetudo, ūdīnis F vana
alter, áltēra, áltērum en andra
ars, artis F konst
celo 1 dölja
tempus, témpōris N tid
fugio 3B fly
ius, iuris N rätt(skipning)
candidātus, i M sökande till
något, t.ex. ämbete (*då klädd i vit toga; cándidus, a, um* 'vit')
opus, ópēris N arbete, verk

universitas, tātis F universitet
regius, a, um kunglig
Upsaliensis, e *adj.*= i Uppsala
magnificus, a, um storståtlig, magnifik, *om universitetsrektor*
professor, ōris M F professor
eméritus, a, um en som tjänat ut, = 'tidigare'
honor, ōris M heder
causa *m. gen.* 'för ... skull'
cura, ae F bekymmer
unus, a, um en
sed men
leo, leōnis M F lejon
pius, a, um from
fraus, fraudis F bedrägeri
eloquentia, ae F vältalighet
corpus, córpōris N kropp

Huvudtyp för adjektiv efter 3:e deklinationen är adjektiv som **omnis** M, **omnis** F, **omne** N 'all, hel, varje'. Några adjektiv efter 3:e deklinationen har emellertid i nominativ singularis **en enda form** för maskulinum, femininum och neutrum, t. ex. *sapiens* (MFN), gen. *sapientis* 'vis', *felix* (MFN), gen. *felīcis* 'lycklig'.

Samma böjning som för *sapiens* gäller för **presens particip**, som bildas med **-nt-** (1:a o. 2:a konjug.) eller **-ent-** (3:e o. 4:e konjug.) lagt till verbstammen. Till **-(e)nt** läggs i nominativ singularis **s** och genom assimilation faller presensparticipstammens *t* före nominativens *s*: *emigrans* (ur *emigrant-s), gen. *emigrant-is* 'emigrant'.

Regnum animāle. Mare rubrum. Pactum turpe. Vetus Testamentum. Vīōlam tricōlōrem quaero. Linnēa boreālis est pulchra. Hepáticam nóbīlem et Taráxācum vulgāre video. Homo sapiens. Púlicem irritantem non amo.

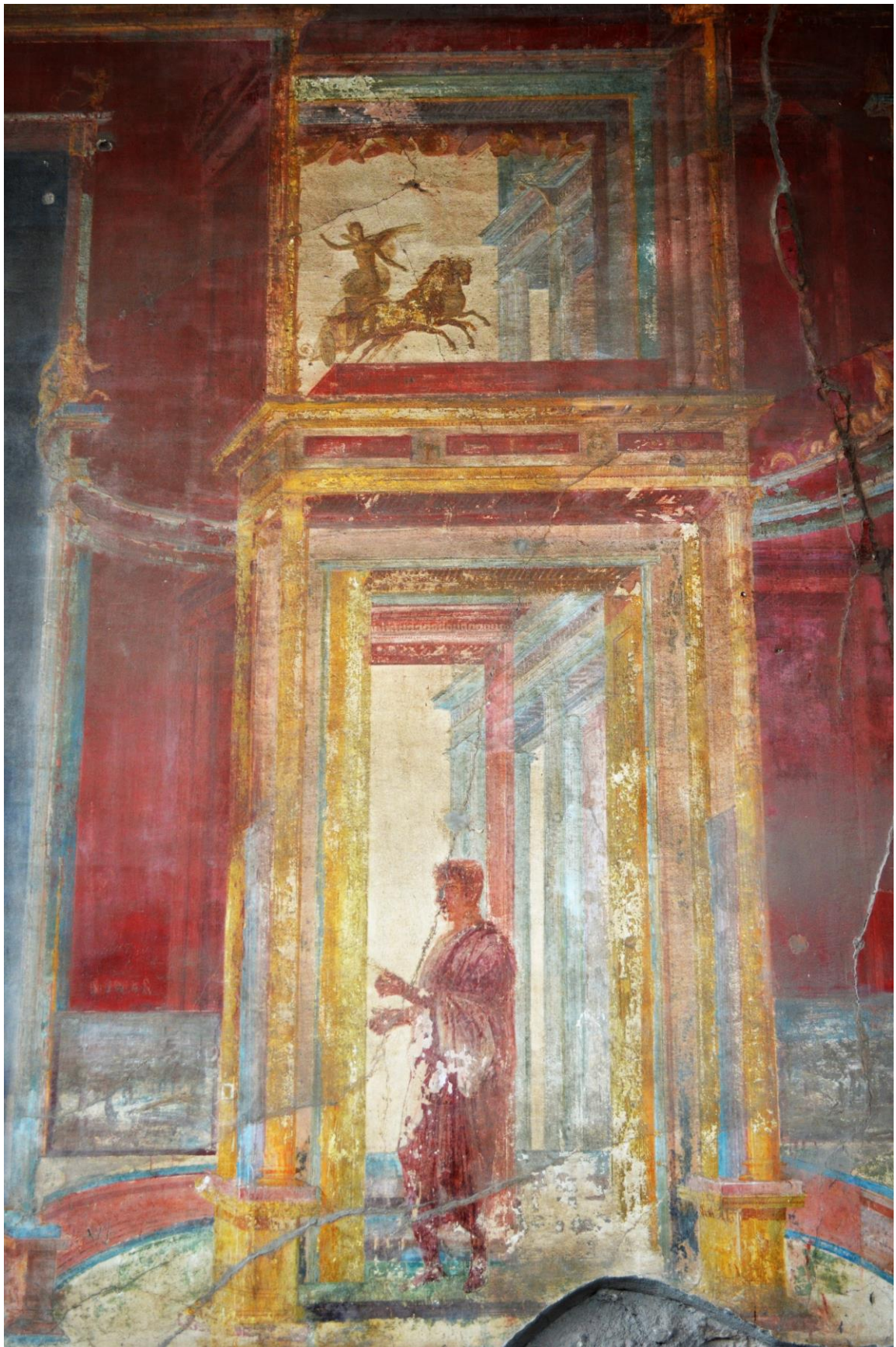
(Facit)

regnum , i N rike	quaero 3 söka, leta efter
animālis , e <i>adj.</i> djur-	boreālis , e nordlig
ruber, rubra, rubrum röd	hepática , ae F 'leverlikt blomster'
pactum , i N överenskommelse	nóbīlis , e <i>hep. nob.</i> = 'blåsippa'
turpis , e skamlig	taráxācum , i N 'maskros'
vetus MFN <i>gen. vétēris</i> gammal	vulgāris , e allmän, vanlig
testamentum , i N testamente	homo, hómīnis M människa
vīōla , ae F viol	sapiens MFN <i>gen. sapientis</i> vis
trícōlor <i>adj.</i> M F N, ōris	pulex, púlicis M loppa
trefärgad, <i>viōla tricol.</i> 'stymorsviol'	irrīto 1 reta, irritera

Lånord från 3:e deklinationen

1. nominativformen: *lapis* (sten), *index* (register), *festivitas* (festlighet), och *tempus*, *genus*, *opus*, *examen*, *diktamen*, ursprungligen grekiska substantiv som *psoriasis*, *nemesis*, *hybris*. Det latinska adjektivet *rudis* 'oerfaren, oskicklig' har, inom parentes sagt, gett upphov till vardagliga nybildningar som *skakis*, *poppis*, *sotis* etc. samt till ännu fler substantivnybildningar som *kompis*, *kondis*, *godis* m.fl. Nya bildas oavbrutet.

2. böjningsstammen: *professor*, *sponsor*, *front* (av *frons*, *front-is* 'panna', framsida), *part* (av *pars*, *part-is* 'del') och *region*, *legion*, *repetition* (av *regio*, *variatio*, *visio*), *pest* (av *pest-is*); vidare substantiverade adjektiv som *fossil* (av *fóssilis*, e 'uppgrävd'), *mineral* (av *minerālis*, e 'som har med gruva att göra') samt svenska adjektiv som *grav* (av *gravis*, e 'tung, allvarlig'), *servil* (av *servīlis*, e 'slavaktig'), *legal* (av *legālis*, e 'laglig').

I husen i Pompeji finner man väggmålningar som är gjorda med känsla för perspektivet och fortfarande sprakar av färg.

Nu som då är gatan i Herculaneum en mötesplats.

Vi känner fortfarande kraften hos gestalten i golvmosaiken i ett bad i Herculaneum.

Sol M, *pax* F, *nomen* N och *mare* N

Innehåll

i singularis samtliga kasus

3:e deklinationens substantiv och adjektiv har för **dativ** singularis ändelsen **-i** (jfr *sol*, *paci*, *nomini*, *mari*, *omni*).

3:e deklinationens **konsonantstammar** har för **ablativ** singularis ändelsen **-e**. **I-stammar** däremot (t.ex. *mare*, *is* N 'hav') och **adjektiv i positiv** (t.ex. *omnis* MF, *omne* N) har ablativ på **-ī**.

Sing.	Konsonantstammar			I-stammar (-ī i abl. sing.)	
	Mask.	Fem.	Neutr.	Neutr.	N (adjektiv)
Nom.	<i>sol sol</i>	<i>pax fred</i>	<i>nomen namn</i>	<i>mare hav</i>	<i>omne allt</i>
Gen.	<i>solis</i>	<i>pacis</i>	<i>nóminis</i>	<i>maris</i>	<i>omnis</i>
Dat.	<i>sol</i>	<i>paci</i>	<i>nómini</i>	<i>mari</i>	<i>omni</i>
Ack.	<i>solem</i>	<i>pacem</i>	<i>nomen</i>	<i>mare</i>	<i>omne</i>
Abl.	<i>sole</i>	<i>pace</i>	<i>nómine</i>	<i>marī</i>	<i>omnī</i>

Läs om ablativ utan preposition Steg I s. 27. Ablativ utan preposition förekommer även vid s.k. **fristående ablativ**, även kallad **ablativus absolutus**. Detta är en satsförkortning, som består av ett huvudord och particip i ablativ och som har viss likhet med svenskans objektsformer i en mening som 'Han gjorde detta *henne ovetande* (=utan att hon visste om det). De latinska orden i ablativ översätts ofta med en bisats: **Romulo regnante** ('Romulus regerande'; presens particip har ändelsen -e i fristående ablativ) **Roma parva erat** 'När Romulus regerade var Rom litet.'

Nihil sub sole novum

Est vita misēro longa, felīci brevis. Nulla regūla sine exceptiōne. Mens sana in corpore sano. Nihil est ab omni parte beātum. Romāni sole oriente elephantos vidērunt. Elephanti Pyrrhi regis Romānos magnitudīne terrēbant.

(Facit)

nihil inget	mens, mentis F sinne, själ
sub <i>prep. m. abl.</i> under	sanus, a, um sund
sol, solis M sol	corpus, corpōris N kropp
novus, a, um ny	pars, partis F del
miser, ēra, ērum olycklig	beātus, a, um lycklig
felix M F N, felīcis lycklig	orior 4 <i>deponens</i> gå upp
brevis, e kort	elephantus, i M elefant
nullus, a, um ingen	Pyrrhus, i kung i Epirus
sine <i>prep. m. abl.</i> utan	magnitūdo, ūdīnis F storlek
exceptio, ōnis F undantag	terreo 2 skrämma, förskräcka

Phaedrus, en romersk fabeldiktare

Innehåll

Man har tillskrivit den grekiske slaven Aisopos - han levde i början av 500-talet f.Kr. - en mängd fabler. Djurfabeln som litterär genre är mycket gammal. Den har liksom andra folksagor vandrat från land till land. Fabeln är allegorisk, dvs. den säger något annat än det som berättas. Varje djur som uppträder i fablerna är en representant för sin art och en företrädare för någon viss egenskap.

Fabeldiktningen vandrade tidigt över från grekerna till romarna. Den skulle komma att få en stor roll i den europeiska litteraturen. Vi möter fabeldiktningen i romersk litteratur hos författare som Horatius. I t.ex. Horatius' Epistlar får vi höra om räven som avböjer det sjuka lejonets invit att stiga in i kulan, därför att lejonet ätit upp alla besökare: *Vestigia terrent ...* (Spåren förskräcker: alla leder in men inga ut). I *De arte poetica* har Horatius lyckats koncentrera fabeln om Berget som födde en råtta till en enda hexameterrad om fem ord: *Párturiúnt montés, nascétur rídículús mus* (Bergen ligger i födslovånda, men vad som kommer att födas är bara en löjlig råtta).

Under första århundradet efter Kristus fick Rom sin egen store fabeldiktare, Phaedrus. Sina fabler publicerade han i flera omgångar under Tiberius (14 - 37 e.Kr.), Caligulas (37 - 41 e.Kr.) och möjligen Claudius regeringar. Det var ingen tillfällighet att både Aisopos och Phaedrus hade varit slavar och blev fabeldiktare. Fablerna för inte sällan de förtrycktas talan mot de mäktiga och starka. Nästan som en programförklaring börjar raden av fabler hos Phaedrus med sagan om *Lupus et agnus* 'Vargen och lammet' (se nästa sida).

Räven och druvorna

En hungrig räv sökte nå några druvor på en högt belägen vinstock och hoppade av alla krafter för att kunna plocka dem.

När räven inte kunde komma åt dem, sade den på väg därifrån:

”De är inte mogna än, jag vill inte plocka några sura.”

De som med ord förringar vad de ej förmår,
må taga åt sig denna fabels innehåll.

Hunden och köttstycket

Den mister lätt sitt eget, som till andras trår:

En hund sam med ett stycke kött över en flod
och fick i vattnet se sin egen spegelbild.

Han trodde att en annan hund bar bort sitt rov
och ville ta det. Men hans glupskhet kom på skam,
ty han blev av med stycket, som han redan bar,
och nådde inte det han ville komma åt.

Vargen och lammet

Innehåll

(Facit)

- Quondam lupus et agnus ad eundem rivum venērunt.
Superius lupus stabat, agnus inferius. Lupus impröbus,
3 causam iurgii quaerens, dixit: 'Cur aquam turbulentam
facis mihi bibenti?' Agnus verbis lupi perterritus
respondit: 'Quomodo possum, lupe, id facere?
6 Aqua enim a te ad me fluit.' Lupus veris verbis agni
repulsus dixit: 'At tu ante sex menses mihi male-
dixisti.' Agnus timore tremens respondit: 'Sed tum
9 nondum natus eram.' Lupus irātus dixit: 'Pater
certe tuus mihi maledixit'. Et ita correptum agnum
misērum lacerāvit.

lupus, i M varg
agnus, i M lamm
quondam en gång
eun-dem *sing. ack.* M 'samma'
rivus, i M bäck, å
vēnio, vēni, ventum 4 komma
superius högre upp (*adv. i komparativ*)
sto, steti, statum 1 stå
inferius lägre ner (*adv. i komparativ*)
im-pröbus, a, um elak
causa, ae F orsak
iurgium, i N gräl, *iurgii* objektiv
gen. till *causam* ('orsak till gräl')
quaero, quaesivi, quaesitum 3
söka; *quaerens* pres. part., se s. 68
cur? varför?
turbulentus, a, um grumlig
facio, fēci, factum 3B göra
bibo, bibi, - 3 dricka, *bibenti*
pres. part. som hör till *mihi*
per-terreo, -terrui, -tērritum
2 förskräcka; *verbis* orsaksabl.
quomodo på vilket sätt, hur
id detta
enim ty, ju, nämligen

fluo, fluxi, - 3 flyta
repello, réppūli, repulsum 3
driva tillbaka, *repulsus* vederlagd
(av de sanna orden från lammet)
at men
ante (*prep. m. ack.*) **sex menses**
(*mensis, is*) 'för sex månader sedan'
male-dīco, -dixi, -dictum 3
tala illa, *med dat.* om någon
timor, ōris M fruktan
tremo, tremui, - 3 darra, *timore*
tremens ('darrande av fruktan')
respondeo, respondi, respon-
sum 2 svara
nondum (*adv.*) ännu icke
natus, a, um född
irātus, a, um vred, arg
irātus står som predikativt attr.
pater, patris M fader
certe (*adv. till certus*) säkert
ita så
cor-ripio, -ripui, -reptum 3B
gripa tag i, *correptum* hör till
agnum: lammet sedan det gripits
lácēro 1 sönderslita

3:e deklinationen

soles M, *paces* F, *nomina* N och *maria* N i pluralis

För substantiv i **maskulinum** och **femininum** bildas både nominativ och ackusativ pluralis med ändelsen **-es**.

För substantiv i **neutrum** bildas motsvarande kasusformer med ändelsen **-a**, medan ordslutet **-ia** förekommer hos **i**-stammar i neutr. (t.ex. *maria* av *mare*, *is* N 'hav') och adjektiv i positiv.

Genitiv pluralis bildas som regel med ändelsen **-um**, medan ordslutet **-ium** förekommer hos **i**-stammar (t.ex. *marium* av *mare*, *is* N 'hav'), adjektiv i positiv och ett fåtal substantiv av särskild typ (t.ex. substantiv med lika många stavelser i nominativ och genitiv singularis, t.ex. *civis*, *is* MF 'medborgare').

Sing.	Konsonantstammar			I-stammar	
	Mask.	Fem.	Neutr.	Neutr.	N (<i>adjektiv</i>)
Nom.	<i>soles</i>	<i>paces</i>	<i>nómīna</i>	<i>mářía</i>	<i>ómnīa</i> *
Gen.	<i>solum</i>	<i>pacum</i>	<i>nómīnum</i>	<i>marīum</i>	<i>omnīum</i>
Dat.	<i>sólībus</i>	<i>pácībus</i>	<i>nomínībus</i>	<i>marībus</i>	<i>omnībus</i>
Ack.	<i>soles</i>	<i>paces</i>	<i>nómīna</i>	<i>maría</i>	<i>omnía</i> *
Abl.	<i>sólībus</i>	<i>pácībus</i>	<i>nomínībus</i>	<i>marībus</i>	<i>omnībus</i>

*Adjektiv i positiv heter i pluralis MF nom. och ack. *omnes*, MF gen. *omnium* (det senare genom influens från i-stammarnas *omnium*).

Per capita

Florum colōres varii sunt. Oratiōnes Cicerōnis notae sunt. Custos morum. Silent leges inter arma. Index nomīnum. Carmīna Burāna. Balnea, vina, venus corrumpunt corpōra nostra sed vitam faciunt balnea, vina, venus (*graffiti i badhus*).

(Facit)

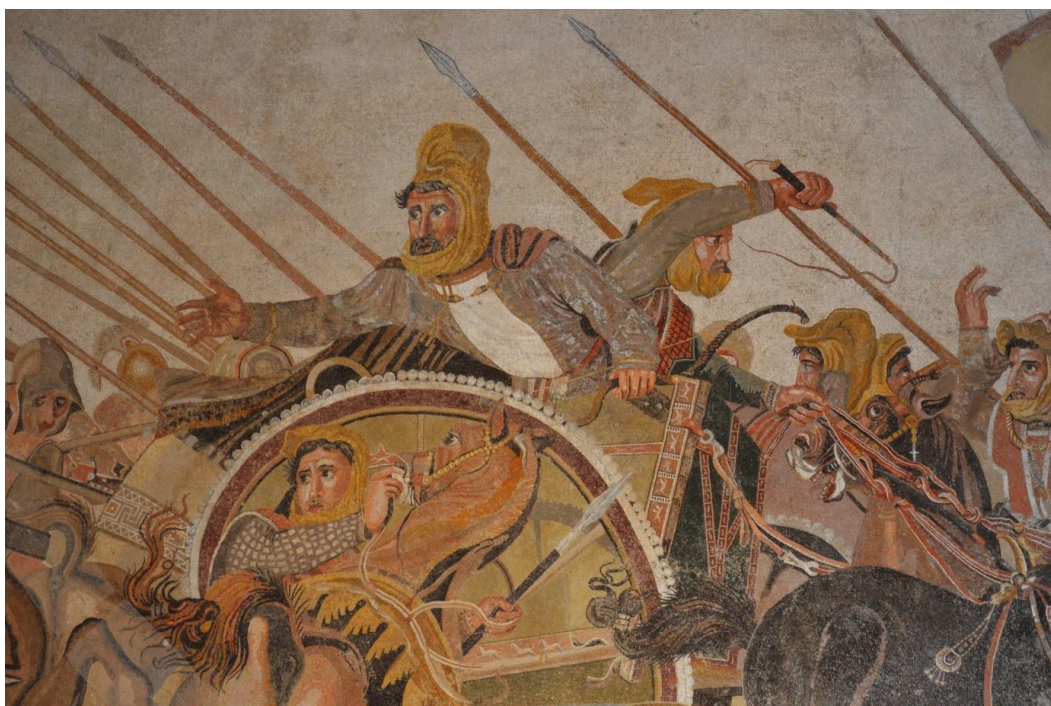
caput, *cápītis* N huvud
flos, *floris* M blomma
color, *ōris* M färg
varius, *a, um* olik, skiftande
oratio, *ōnis* F tal
Cícēro, *ōnis* talaren Cicero
custos, *ōdis* M väktare
mos, *moris* M sed
sileo 2 vara tyst
inter *prep. m. ack.* mellan, bland

arma, *ōrum* *bara i plur.* vapen
index, *índicis* M register
nomen, *nómīnis* N namn
carmen, *cármīnis* N sång
Burānus, *a, um* från Benedictbeuern
bálnēum, *i* N bad
venus, *vénēris* F kärlek
corrumpo, *corrūpi*,
corruptum 3 förstöra

I Neapelmuseet finner man på en vägg den s.k. Alexandermosaiken, som ursprungligen täckt golvet i ett rum i Faunens hus i Pompeji. Mosaiken visar kraftmätningen mellan den unge kung Alexander av Makedonien och perserkungen Darius i slaget vid Issos år 333 f.Kr. Trots numerär underlägsenhet vann Alexander segern och fortsatte sedan till Egypten.

Nationalmuseet i Neapel. Del av Alexandermosaiken, här Alexander.

Nationalmuseet i Neapel. Som hästarna avslöjar (de har redan vänt) kommer Darius snart att fly för Alexanders anstormning. Notera även den starkt förkortade hästen i mitten som visar bakdelen för betraktaren.

Nationalmuseet i Neapel. Detalj av föregående bild på den påbörjade reträtten.

Pompeji. Numera finns en kopia av Alexandermosaiken på mosaikens ursprungliga plats i Faunens hus. Förlagan till originalet från ca 100 f.Kr. har varit en grekisk målning från ca 310 f.Kr.

I det följande ges exempel på böjning av dels **adjektiv**, dels **presens particip i pluralis** efter 3:e deklinationen. Som tidigare framgått bildas presens particip genom att till presensstammen läggs morfemet *-nt* inom 1:a och 2:a verbkonjugationerna (*migrant-es*, *student-es*) och morfemet *-ent* inom 3:e och 4:e verbkonjugationerna (*vincent-es*, *audient-es*).

Primus inter pares

Naturalia non sunt turpia. Vetēres narrant. Omnia mea (Facit) **mecum porto** (*filosofen Bias*). **Bellum omnium contra omnes. Fortes fortūna adiūvat. Amor vincit omnia** (*Vergilius*). **Non omnia possūmus omnes. Stimulantia. Antecedentia. Omnībus. Littēris et artībus. E plurībus unum. Sol omnībus nunc lucet.**

primus, a, um först, främst
inter *prep. m. ack.* bland
par MFN *gen.* **paris** lik *uttrycket används om t.ex. ärkebiskopen*)
naturālis, e naturlig
turpis, e skamlig
vetus MFN *gen.* **vētēris** gammal
narro 1 berätta
omnis, e all, hel
mecum = cum me
porto 1 bära
bellum, i N krig
contra *prep. m. ack.* mot
fortis, e tapper, djärv
fortūna, ae F lycka
adiūvo 1 hjälpa, stå bi

amor, amōris M kärlek
vinco, vici, victum 3 segra, övervinna
possum, pótui kunna
stímilo 1, stimulera, *pres.*
part. genom *-nt-* till stammen
antecēdo 3 gå före, *pres. part.*
genom *-ent-* till stammen
littērae, ārum vetenskap
ars, artis F konst (art); *inskrift på kunglig medalj*
e (*framför konsonant*) = **ex** från, av
plus M F N *gen.* **pluris** fler
unus, a, um en, ett; *inskrift på statsvapen för USA*
luceo 2 lysa

Assimilation

Innehåll

Då två eller flera ljud kommer i nära kontakt med varandra, kan det ena ljudet påverka det andras uttal. Denna ljudanpassning kallas för assimilation (*ad* 'till' + *similis* 'lik'). I vanligt tal men inte i skrift anpassar vi ofta konsonanter utan att vara medvetna om det. Vi säger vanligen 'lessen' och 'massäck' men vi skriver 'ledsen' och 'matsäck'. Vi skriver 'handske' och 'utländsk' men säger 'hanske' och 'utlänsk'. Vi säger 'snappt' men skriver 'snabbt'.

När en tonande konsonant (*b, d, g* eller *v*) direkt följs av ett tonlöst -t, förlorar den sin stämbandston. Den assimileras, dvs. görs lik, och blir tonlös (dvs. blir *p, t, k* eller *f*). I det följande ges några exempel på assimilation i både tal och skrift, nämligen

adjektiv i neutrum:

död-t blir 'dött',
sned-t blir 'snett',
god-t blir 'gott',

substantivavledningar av verb:

flyg-a: subst. *flyg-t blir 'flykt',
jag-a: subst. *jag-t blir 'jakt' (jfr dock ty. Jagd),
lov-a: subst. *lov-te blir 'löfte',
giv-a: subst. *giv-t blir "(ut)gif-t" (jfr eng. gift),

Det förekommer också assimilation

till -l: subst. *brud-lopp blir 'bröllop',
till -n: *kläd-ning blir 'klänning'.

* formerna är en antagen utgångspunkt för de faktiskt förekommande formerna

I latinet återspeglar skriften i regel uttalet. Från latinet har svenskan lånat ordgrupper som transkrib-era/transkrip-t-ion, ag-era/ak-t-ion, reg-era/rek-t-or.

Assimilation möter vidare i lånorden diskut-era/diskus-s-ion (ur *diskut-s-ion), pat-ient (lidande person)/pas-s-ion (ur *pat-s-ion = lidande, lidelse). Jämför slutligen beträffande assimilation lat. *octo* (i t.ex. oktober) med sv. *åtta* och it. *otto* och lat. *noct-* (*nocturne* 'nattligt musikstycke'), sv. *natt* och it. *notte*.

Vokalförsvagning efter prefix

Innehåll

När ett verb förses med ett prefix förändras ofta vokalen i verbets bas på följande sätt:

- a) **kort ä** blir **kort i** (före en konsonant) eller **kort e** (före två konsonanter)
- b) **kort e** blir **kort i** (före en konsonant)
- c) diftongen **ae** blir långt **i** (endast i ett par verb)

Tema på verb	Tillämpning
<i>do, dedi dātum</i> 1 ge	datum, ed ition
<i>fācio, feci, fāctum</i> 3B göra	factor, desin f icera, inf e kction,
<i>cāpio, cepi, cāptum</i> 3B ta	kapacitet, ant e cipera, per e ception
<i>iācio, ieci, iāctum</i> 3B kasta	pro- j icera, pro- j ektil
<i>prēmo, pressi, pressum</i> 3 pressa	kom- p rimera
<i>rego, rexi, rectum</i> 3 styra	regera, dir i gera
<i>quaero, quaesīvi, quaesītum</i> 3 söka	re- k virera, ac- k visition

Uppgifter H

- H1 Sätt följande substantiv i *ackusativ singularis*: *professor, variatio, mater, ars, corpus, fraus, tempus, leo, pax, pes, libertas, repetitio, consuetudo* (Facit)
- H2 Sätt följande substantiv och adjektiv i *genitiv pluralis*: *honor, homo, variatio magna, pax longa, universitas regia*
- H3 Sätt följande substantiv och adjektiv i *ackusativ singularis och pluralis*: *flos primus, color naturalis, fortuna par, amicus felix, amor, longus*

Adjektiven och deras komparation

Vi kallar adjektivets grundform, t. ex. *'snabb'*, för positiv. Vill man uttrycka en högre grad av adjektivet, används komparativ, t. ex. *'snabbare'*. För att uttrycka högsta grad används superlativ, t. ex. *'snabbast'*. Att komparera ett adjektiv innebär att ange dessa tre gradformer: positiv, komparativ och superlativ.

När komparativ och superlativ anger verklig jämförelse talar man om relativ komparativ och relativ superlativ. Vid relativ användning är alltid jämförelseledet utsatt eller underförstått, t.ex. *'flickan är äldre än sina tre bröder'*.

Komparativ och superlativ anger emellertid inte alltid verklig jämförelse utan kan användas absolut (fristående, dvs. utan jämförelseled). Svenska exempel på absolut betydelse är: *en bättre middag, en längre promenad, och de dyrbaraste smycken*. Absoluta komparativ översätts som regel med 'alltför' eller 'ganska' + positiv och latinets absoluta superlativ med 'mycket' + positiv.

Komparativ av ett latinskt adjektiv bildas genom tillägg av ett morfem **-ior** (mask. och fem.) och **-ius** (neutr.) till positivens böjningsstam (t.ex. *long-* 'lång'). Komparativer böjs såsom tredje deklinationens *konsonantstammar* (-e i abl. sing.), eftersom komparativmorfemet *-ior* slutar på konsonant. Böjningen av *longior, longius* 'längre' blir därför så här:

	Singularis			Pluralis		
	Mask.	Fem.	Neutr	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	longior	longior	longius	longiōres	longiōres	longiōra
Gen.		longiōris			longiōrum	
Dat.		longiōri			longiōribus	
Ack.	longiōrem	longiōrem	longius	longiōres	longiōres	longiōra
Abl.		longiōre			longiōribus	

Superlativ bildas genom tillägg av **-issimus, a, um** till positivens böjningsstam. Denna superlativbildning gäller i princip adjektiv som hör till 1:a, 2:a och 3:e deklinationerna: *longus, a, um* lång, *longissimus, a, um* längst, *lenis, e* mild, *lenissimus, a, um* mildast.

Komparation med stamväxling:

bonus, a, um god	melior, melius bättre	óptimus, a, um bäst
malus, a, um dålig	peior, peius sämre	péssimus, a, um sämst
magnus, a, um stor	maior, maius större	máximus, a, um störst
parvus, a, um liten	minor, minus mindre	mínimus, a, um minst

Honoratiōres.

Humaniōra. Villa vestra pulchrior est quam mea. Ego senior (Facit)
sum quam tu. Iuniōres estis. Ego longissima sum.

honorātus, a, um hedrad	senex, is MFN gammal;
humānus, a, um mänsklig	<i>komparativ</i> senior äldre
pulcher, ra, rum vacker	iúvēnis, e ung; <i>komparativ</i>
quam än	iunior yngre

Adverben och deras komparation

(Tillbaka)

Adverben talar om hur, när, var och i vilken grad någonting sker, t.ex. 'Löparen springer snabbt' (jfr 'en snabb löpare'). I latinet bildas positiv av adverb genom att man till adjektivets böjningsstam i positiv lägger

-e, om adjektivet tillhör 1:a och 2:a deklinationen: *lent-e* 'långsamt' av *lentus*, *a*, *um* 'långsam'

-iter, om adjektivet hör till 3:e deklinationen: *grav-iter* 'tungt' av *gravis*, *e* 'tung'.

Av adjektiv på *-ns* (med böjningsstam på *-nt-*) bildas adverb genom tillägg av enbart *-er* till böjningsstammen: *sapient-er* (ur **sapient(it)er*), *prudent-er* (ur **prudent(it)er*).

Som komparativ för adverben används ackusativ singularis neutrum av motsvarande adjektivs komparativ, dvs. morfemet **-ius** fogas till böjningsstammen.

Adverbets superlativ är adjektivets superlativ med utbyte av morfemet *-us* mot morfemet **-e**:

lente (lent-) långsamt	lentius långsammare	lentissime långsammast
graviter (grav-) tungt	gravius tyngre	gravissime tyngst

Komparation med stamväxling:

bene väl	melius bättre	optime bäst
male dåligt	peius sämre	pessime sämst
magnopere i hög grad	magis mer	maxime mest
parum föga	minus mindre	minime minst

Uppgifter I

(Facit)

- I1 Bilda och komparera adverb till följande adjektiv: *dulcis*, *e* ljuv, *honestus*, *a*, *um* hedervärd!
- I2 Översätt: *Velociter* (*velox*, *velocis* rask) *currere*. *Passer celeriter* (*celer*, *celeris*, *celere* snabb) *volat*, *aquila* (*aquila*, *ae* örn) *celerius*, *hirundo* (*hirundo*, *inis* F svala) *celerrime*. *Festina lente!*

Avslutande uppgifter för STEG II

Innehåll

- 1 Återge följande uttryck på latin: a) för minnet b) levnadslopp
c) efter det skrivna d) till det orimliga e) genom kapsel f) till
handlingarna g) utan bekymmer (Facit)
- 2 Vad heter a) måndag (*dies Lunae*) b) fredag (*dies Veneris*) på
franska?
- 3 Vilka är böjningsstammarna för följande åtta substantiv: a) *dens*
b) *pax* c) *mons* d) *lux* e) *mens* f) *dux* g) *lex* h) *pes*?
- 4 Skriv ner böjningen av *vox dulcis* F 'en ljuv röst' i sing. och plur.!
- 5 Skriv ner böjningen av *mare ingens* N 'ett väldigt hav' i sing. och
plur.!
- 6 Utgå från substantiven *discus, i* M tallrik; *terra, ae* F jord; *festum, i*
N fest; *labor, ōris* M arbete; *crux, crucis* F kors; *ius, iuris* N rätt.
Vad heter dessa substantiv i a) ackusativ singularis b) ablativ
singularis?
- 7 Utgå från substantiven i föregående punkt. Vad heter de i
a) nominativ pluralis b) genitiv pluralis?
- 8 Ange utan personändelser perfektstammen av följande verb:
a) *dormio* 4 sova b) *dico* 3 säga c) *facio* 3 göra d) *moneo* 2 uppmana!

MINIGRAMMATIK

Innehåll

1 Substantiv och adjektiv

1:a och 2:a deklinationerna

stammar på -a, resp. -o

	Genitiv -ae i 1:a deklinationen Fem. planta <i>planta</i> parva <i>liten</i>		Genitiv -i i 2:a deklinationen Mask. Neutr. murus <i>mur</i> longus <i>lång</i> vinum <i>vin</i> bonum <i>gott</i>	
Sing.				
Nom.	plant-a	parv-a	mur-us long-us	vin-um bon-um
Gen.	plant-ae	parv-ae		-i
Dat.	plant-ae	parv-ae		-ō
Ack.	plant-am	parv-am		-um
Abl.	plant-ā	parv-ā		-ō
Plur.				
Nom.	plant-ae	parv-ae	mur-i long-i	vin-a bon-a
Gen.	plant-ārum	parv-ārum		-ōrum
Dat./Abl.	plant-is	parv-is		-is
Ack.	plant-as	parv-as	mur-os long-os	vin-a bon-a

Mask. puer 'pojke', gen. pūeri osv.

Mask. liber 'bok', gen. libri osv.

3:e deklinationen

stammar på konsonant: doctor *M*/pleb-s *F* och tempus *N*,

stammar på -i: mare (<mari) *N* + adjektiv i positiv: brevis, breve

	Substantiv: genitiv -is i 3:e deklinationen (konsonantstam resp. i-stam) Mask. Fem. Neutr. nom. doctor, is <i>lärare</i> nom. tempus, ōris <i>tid</i> nom. pleb-s, is <i>folk</i> nom. mare, maris <i>hav</i>		Adjektiv: genitiv -is i 3:e dekl. (adj. i positiv) Mask. Fem. Neutr. brevis <i>kort</i> breve	
Sing.				
Nom.	doctor/pleb-s	tempus/mar-e	brev-is	brev-e
Gen.	doctōr-is	témpör-is	brev-is	
Dat.	doctōr-i	témpör-i	brev -i	
Ack.	doctōr-em	tempus/mar-e (=nom.)	brev-em	brev-e
Abl.	doctōr-e	témpör-e/mar-i*	brev-i*	
Plur.				
Nom.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia
Gen.	doctōr-um	témpör-um/mar-ium	brev-ium	
Dat./Abl.	doctōr-ibus	tempór-ibus	brev-ibus	
Ack.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia

Anm. Neutrala subst. och adj. har samma form i nom. o. ack. och slutar i dessa kasus i plur. på -a

Normaländelser för konsonantstammar är i **singularis** abl. **-e** och i **pluralis** gen. **-um** och i **pluralis neutr.** nom. och ack. **-a**, t.ex. **doctōre**, **témpōre**; **doctōrum**, **témpōrum** resp. **témpōra**.

I-stammar som **mare, is** N (*hav*, *mare* < *mari*) och **adjektiv i positiv** har i motsvarande kasusformer **-i, -ium** och **-ia**: **mari**, **marium** resp. **maria**. Ord av typerna *civis*, gen. *civis* (likstavigt subst.) och *dens*, gen. *dentis* (subst. med böjningsstam på två eller flera konsonanter) har i plur. ändelsen **-ium** (ursprungligen i-stammar).

4:e deklinationen (stammar på -u):

Sing.: nom. **fructūs** *frukt*, gen. **fructūs**, dat. **fructui**, ack. **fructum**, abl. **fructū**

Plur.: nom. **fructūs** *frukter*, gen. **fructuum**, dat./abl. **fructibus**, ack. **fructūs**

5:e deklinationen (stammar på -e):

Sing. nom. **diē-s** *dag*, gen. **diē-i**, dat. **diē-i**, ack. **diē-m**, abl. **diē**

Plur. nom. **diē-s** *dagar*, gen. **diē-rum**, dat./abl. **diē-bus**, ack. **diē-s**

Adjektivens positiv

longus, a, um 'lång' och **brevis, breve** 'kort', se böjning föregående sida

Adjektivens komparativ

bildas genom tillägg av ett morfem **-ior** (mask. och fem.) och **-ius** (neutr.) till positivens böjningsstam (*long-* 'lång', *brev-* 'kort'). Komparativer ('längre', 'kortare' vid jämförelse, annars 'ganska lång', 'ganska kort') böjs såsom 3:e deklinationens konsonantstammar, eftersom komparativmärket **-ior** slutar på konsonant (-e i abl. sing.).

<i>Sing.</i>	Mask.	Fem.	Neutr	<i>Plur.</i>	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	longior	longior	lóngius	longiōres	longiōres	longiōra	
Gen.		longiōris			longiōrum		
Dat.		longiōri			longiōribus		
Ack.	longiōrem	longiōrem	lóngius	longiōres	longiōres	longiōra	
Abl.		longiōre			longiōribus		

Adjektivens superlativ

bildas genom tillägg av **-issīmus, a, um** till positivens böjningsstam. Denna superlativbildning gäller i princip adjektiv som hör till 1:a, 2:a och 3:e deklinationerna: *longus, a, um* lång > *longissīmus, a, um* 'längst', *brevis, e* kort > *brevissīmus, a, um* 'kortast' vid jämförelse, annars 'mycket lång', 'mycket kort'). Nedan komparation av adjektiv med stamväxling:

	Mask/Fem	Neutr	
bonus, a, um god	melior, melius bättre	optimus, a, um bäst	
malus, a, um dålig	peior, peius sämre	pessimus, a, um sämst	
magnus, a, um stor	maior, maius större	maximus, a, um störst	
parvus, a, um liten	minor, minus mindre	minimus, a, um minst	
multus, a, um mycken	plus, gen. pluris mera	plurimus, a, um flest	

2 Demonstrativa pronomen ille, is, hic, ipse, iste, idem och pronominaladjektiv

Utmärkande för flertalet latinska pronomen är följande ändelser:

- a) i genitiv singularis i alla genus kasusmorfemet **-īus** (med betoning av **ī**)
- b) i dativ singularis **-ī**
- c) i nominativ och ackusativ singularis neutrum **-d** (*-od/-ud/-id/-d*)

A. **ille, illa, illud** 'denne, den där'. Bas är *ill-*. De romanska språkens artikelsystem har sitt ursprung i böjningsformer av detta pronomen.

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illīus	illīus	illīus	illōrum	illārum	illōrum
Dat.	illi	illi	illi	illis	illis	illis
Ack.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo	illis	illis	illis

B. **is, ea, id** 'den, denne'; används som tredje persons personliga pronomen: 'han, hon, den, det, de'

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	is	ea	id	eī/iī	eae	ea
Gen.	eius*	eius	eius	eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eī*	eī	eī	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs
Ack.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eo	ea	eo	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs

*ejjus *resp.* tvåstavigt *Jfr uttrycket id est (förkortas i.e.) 'det är' = 'det vill säga'*

C. **hic, haec, hoc** 'denne, den här' (jfr *ille* = den där). I vissa kasus finns *c*, en rest av ett utpekande, dvs. demonstrativt, morfem *ce*. Observera att *m* i kasusmorfem assimileras till *n* framför *c*: hunc, hanc!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	hic	haec	hoc	hi	hae	haec
Gen.	huius*	huius	huius	horum	harum	horum
Dat.	huic*	huic	huic	his	his	his
Ack.	hunc**	hanc**	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his	his	his

*huijus *resp.* hujk ** *urspr.* humc *resp.* hanc

D. **ipse, ipsa, ipsum** 'själv' böjs som *ille* (bas morfem *ips*) utom i neutrum nominativ och akkusativ: *ipsum*.

E. **iste, ista, istud** 'denne', 'den där' böjs som *ille*.

F. **idem, eadem, idem** 'densamme', böjs som *is* följt av **-dem**, med vissa ljudmodifikationer: eundem < eumdem och eandem < eamdem. Jfr uttrycket **Semper idem** 'Alltid densamme'

G. **Pronominaladjektiv**: Pronomenändelserna **-ius** i genitiv singularis och **-i** i dativ singularis finns också hos ett antal andra ord, s.k. pronominaladjektiv, t. ex. **unus, a, um** en (genitiv *unius*, dativ *uni*), **nullus, a, um** ingen (*nullius, nulli*), **solus, a, um** ensam (*solus, soli*), **alter, ĕra, ĕrum** en annan (*alterius, áltĕri*), **totus, a, um** hel (*totius, toti*), **utérque, útráque, utrúmque** (*utriúsque, utríque*) vardera, båda.

3 Relativt, frågande och obestämt pronomen

Det relativa pronominet *qui, quae, quod* 'som, vilken' innehåller bas morfemet *qu*, som i genitiv och dativ singularis blir *cui*. Observera latinska pronomens kasusändelser **-ius** i gen. och **-i** i dat. singularis!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.	cuius*	cuius	cuius	quorum	quarum	quorum
Dat.	cui*	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Ack.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo	quibus	quibus	quibus

*cuijus resp. cuj

Relativpronominets kasus bestäms av dess egen ställning som subjekt, objekt, prepositionsstyrt pronomen osv. i relativsatsen:

a) Marco est canis, (<i>Marco</i> är en possessiv dativ)	För Marcus finns en hund, dvs. Marcus har en hund,
b) qui in area cubat	som ligger på gårdsplanen
c) cuius oculi magni sunt	vars ögon är stora
d) cui cibum cottídie dat	åt vilken han dagligen ger mat
e) quem Camilla quoque amat	som även Camilla tycker om
f) de quo semper narrat	om vilken han alltid berättar

Övning: Byt ut i exemplet ovan *canis* 'hund' mot *canes* 'hundar'! Vilka konsekvenser får det för verben *est* och *cubat* samt pronominet i resp. relativsats?

Observera! Latinets relativa pronomen saknar ofta korrelat: *qui* = *is qui* den som, *quod* = *id quod* det som etc., jfr *Qui dormit, non peccat.*

Qui(s) med framförställt **ali-** eller vidhängd partikel **-quam**, **-dam** eller **-que** böjs som *qui*, *quae*, *quod*:

qui(s), quae, quid/quod*	Frågande	'vem, vilken, vad'
aliqui(s), aliqua, aliquid/aliquod*	Obestämt	'någon'
quisquam M&F, quidquam	Obestämt	'någon'
quidam, quaedam, quiddam/quoddam*	Obestämt	'en (viss)'
quisque, quaeque, quidque/quodque*	Obestämt	'var och en, varje'

*det senare alternativet i förening med substantiv

4 Prepositioner

Prepositioner styr i latinet ackusativ eller ablativ:

Ackusativ följer efter *ad* 'till', *ante* 'före', *circa* 'omkring', *contra* 'mot, mittemot', *inter* 'mellan', *per* 'genom', *post* 'efter', t.ex. *ante meridiem* 'före middagen', *post festum* 'efter festen.

Ablativ följer efter *ab/a* 'från, av', *cum* (tillsammans) 'med', *de* 'från, av', *ex/e* 'från', *pro* 'framför', *sine* 'utan', t.ex. *ab urbe ire* 'gå från staden', *cum amico esse* 'vara tillsammans med en vän', *de colle descendere* 'gå ned från en kulle'.

Ackusativ och **ablativ** följer efter t.ex. *in*. Ackusativ betecknar riktning, ablativ befintlighet: *in memoriam* 'till minnet', *periculum in mora* 'fara i dröjsmål'

5 Verb och deras tema

Tema på latinska verb omfattar fyra former: **1** presens indikativ, **2** perfekt indikativ, **3** perfekt particip i neutrum singularis (till utseendet identiskt med latinskt supinum), **4** presens infinitiv:

noto, notā-v-i, notā-t-um, notā-re 1 notera (*perfektstam med -v-*)

térreo, terr-u-i, terr-īt-um, terrē-re 2 skrämma (*perfektstam med -u-*)

rego, rex-i (<g-s), rec-tum, rég-ě-re 3A styra (*perfektstam med -s-*)

cápío, cēp-i, cap-tum, cápě-re 3B taga (*perfektstam med avljud*)

aúdio, audī-v-i, audī-t-um, audī-re 4 höra (*perfektstam med -v-*)

Tema på verb med **-v-** i perfektstam och **-t-** i participstam anges i lexikon så här: *basio 1* och *servio 4*. I övriga fall skrivs de aktuella temaformerna ut i lexikon. Konjugationssiffran anger hur infinitiven ser ut.

6 Tempus efter första temaformen (presensstam)

Verbformerna i tabellen är begränsade till 1:a och 3:e pers. sing. samt 3:e pers. plur.
Övriga former bildas med hjälp av personändelserna **-s** 'du', **-mus** 'vi' och **-tis** 'ni'.

PRES.	-āre	-ēre	(ĩ>) ě-re		-īre
INF.	(1:a konj.)	(2:a konj.)	(3:e konj.)		(4:e konj.)
Lexikon- form: 'jag'	not-o 'noterar'	stud-eo 'studerar'	reg-o 'styr'	capī-o 'tar'	sérv-io 'tjänar'
PRES.	noto	studeo	rego	capīo	servio
IND.	notat notant	studet student	reg-i-t reg-u-nt	capīt cápīunt	servit sérviunt
PRES.	notem	studeam	regam	capīam	serviam
KONJ.	notet	studeat	regat	capīat	serviat
-e/-a-	notent	studeant	regant	capīant	serviant
IMPERF.	notābam	studēbam	regēbam	capīēbam	serviēbam
IND.	notābat	studēbat	regēbat	capīēbat	serviēbat
-(e)ba-	notābant	studēbant	regēbant	capīēbant	serviēbant
IMPERF.	notārem	studērem	regērem	capērem	servīrem
KONJ.	notāret	studēret	regēret	capēret	servīret
-re-	notārent	studērent	regērent	capērent	servīrent
FUT.	notābo	studēbo	regam	capīam	serviam
SIMPLEX	notābit	studēbit	reget	capīet	serviet
b + a/e	notābunt	studēbunt	regent	capīent	servient
PRES.	notāre	studēre	régere	cápere	servīre
INF. AKT.					
PRES.	notans,	studens,	regens,	capīens,	serviens,
PART.	notantis	studentis	regentis	capīentis	servientis

Esse 'vara'. Posse 'kunna'

Pres. ind.	Pres. konj.	Imperf. ind.	Imperf. konj.	Fut. simplex	Pres. ind.
sum	sim	eram	essem	ero	possum
es	sis	eras	esses	eris	potes
est	sit	erat	esset	erit	potest
sumus	simus	erāmus	essēmus	erīmus	possūmus
estis	sitis	erātis	essētis	erītis	potestis
sunt	sint	erant	essent	erunt	possunt

Pres. konj. **possim**. Imperf. ind. **poteram**. Imperf. konj. **possem**. Fut. simpl. **potero**.

7 Personändelser i passivum (presensstam)

-or resp. -r = 'jag', -ris = 'du', -tur = 'han/hon/den/det',
-mur = 'vi', -mini = 'ni', -ntur = 'de'

8 Presens infinitiv i passivum

observā-ri 1'(att) iakttas', vidē-ri 2'(att) synas', reg-i 3A '(att) styras',
cap-i 3B (att) tagas, servī-ri 4'(att) betjänas'.

9 Tempus efter andra temaformen (perfektstam)

Exempel på perfektstammar: notāv-i, terru-i, rex-i, cep-i, servīv-i:

Perf. ind.	Perf. konj.	Pluskv. ind.	Pluskv. konj.	Fut. exaktum*
notāv-i	notāv-ērim	notāv-ēram	notav-íssem	notāv-ēro
notav-ísti	notāv-ēris	notāv-ēras	notav-ísses	notāv-ēris
notāv-it	notāv-ērit	notāv-ērat	notav-íisset	notāv-ērit
notāv-īmus	notav-érīmus	notav-erāmus	notav-íssēmus	notav-érīmus
notav-ístis	notav-érītis	notav-erātis	notav-íssētis	notav-érītis
notav-ērunt	notāv-ērint	notāv-ērant	notav-íssent	notāv-ērint

Perfekt infinitiv aktivum: notavisse 'att ha noterat' *se s. 104

10 Tredje temaformen (perfekt participstam)

10.1 Perfekt particip

Perfekt particip bildas genom att till verbstammen läggs **-t-** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till perfektparticipstammen läggs sedan ändelserna *-us*, *-a*, *-um*.

Av verb som *observāre* 1 'iaktta', *vidēre* 2 'se', *míttēre* 3A 'sända', *cápēre* 3B 'taga' och *finīre* 4 'avsluta' heter perf. part. *observātus*, *a*, *um* 'iakttagen', *visus*, *a*, *um* 'sedd', *missus*, *a*, *um* 'sänd', *captus*, *a*, *um* 'tagen' och *finītus*, *a*, *um* 'avslutad'. Perfekt particip uttrycker **föregående handling** och är en **passiv form**.

10.2 Perfekt infinitiv passivum

Om *esse* läggs till ett perfekt particip som *missus*, *-a*, *-um* 'sänd', blir innebörden: 'att vara sänd' = 'att ha sänts', dvs. perfekt infinitiv passivum (*missus*, *-a*, *-um esse*).

10.3 Perfekt passivum

Om **sum** läggs till ett perfekt particip som **missus, -a, -um** 'sänd', blir innebörden 'jag är sänd' eller 'jag har sänts' eller 'jag sändes', dvs. tre innebörder. Den första innebörden är i latinet ovanlig, den sista vanligast. Latinskt perfekt passivum översätts därför mestadels med imperfekt: 'jag sändes' (*perfectum historicum*).

missus sum 'jag har sänts/sändes'	missi sumus 'vi har sänts/sändes'
missus es 'du har sänts/sändes'	missi estis 'ni har sänts/sändes'
missus est 'han har sänts/sändes'	missi sunt 'de har sänts/sändes'

10.4 Pluskvamperfekt passivum

Om perfekt participet **missus, -a, -um** kombineras med **eram**, blir innebörden 'jag var sänd' = 'jag hade sänts', dvs. pluskvamperfektum passivum (*missus eram* etc.).

11 Tema på deponens (falskt passivum)

omfattar tre former: **1** presens passivum **admīror** 'jag beundrar', **2** perfekt passivum (bildas med hjälp av perfekt particip + form av *esse*) **admirātus sum** 'jag har beundrat' (*perf. logicum*), 'jag beundrade' (*perf. historicum*), **3** presens infinitiv passivum **admirārī** 'att beundra'

12 Futurum particip. Futurum infinitiv

Om man till perfektparticipstammen **observa-t-** lägger **-ūrus, ūra, ūrum**, får du ett *futurum particip*: **observatūrus, a, um** 'skolande iaktta', 'som ämnar iaktta'. Futurum particip böjs som ett adjektiv efter 1:a och 2:a deklinationerna.

Futurum particip och en böjningsform av *esse* blir ett annat sätt att uttrycka futurum: **observatūrus sum** 'jag (är skolande iaktta=) ska iaktta', s.k aktiv omskrivande konjugation.

Epistulam scriptūrus sum.

Jag ska/ämnar skriva ett brev.

Epistulas scriptūri eramus.

Vi skulle/ämnade skriva brev.

Anmärkning: Futurum particip av **sum, fui, esse** heter **futūrus, a, um** 'kommande'.

Kombinationen av *futurum particip* och infinitiven *esse* ger *futurum infinitiv*: **observatūrus, a, um esse** 'att ämna/skola iaktta'.

Dixit se observatūrum esse canem.

Han sade sig skola/att han skulle iaktta hunden.

13 Några oregelbundna verb

volo, vólui, velle 'vilja'

nolo (<ne-volo), **nólui, nolle** 'inte vilja'

malo (<magis volo), **málui, malle** 'hellre vilja'

presens indikativ

volo jag vill	nolo jag vill inte	malo jag vill hellre
vis	non vis	mavis
vult	non vult	mavult
volūmus	nolūmus	malūmus
vultis	non vultis	mavultis
volunt	nolunt	malunt

presens konjunktiv

velim etc.	nolim etc.	malim etc.
-------------------	-------------------	-------------------

imperfekt indikativ

volēbam etc.	nolēbam etc.	malēbam etc.
---------------------	---------------------	---------------------

imperfekt konjunktiv

vellem etc.	nollem etc.	mallem etc.
--------------------	--------------------	--------------------

Futurum simplex

volam, voles etc.	nolam, noles etc.	malam, males etc.
--------------------------	--------------------------	--------------------------

eo, ii, itum, ire 'gå' (stammens i blir e framför hård vokal: a, o, u)

presens indikativ

eo jag går

is

it

imus

itis

eunt

presens konjunktiv

eam

eas

eat

eāmus

eātis

eant

futurum

ibo jag ska gå

ibis

ibit

ibīmus

ibitis

ibunt

imperfekt indikativ: ibam, ibas, ibat, imperfekt konjunktiv irem, ires, iret etc

fero, tūli, lātum, ferre 'bära'

presens indikativ: fero, fers, fert, ferīmus, fertis, ferunt (ej alltid

stödvokal före personändelsen)

fio, factus sum, fiēri 'göras', 'bliva', 'ske' (har passiv böjning bl.a. i perfektssystemet)

3:e pers. sing.: *presens indikativ fit, presens konjunktiv fiat, imperfekt indikativ fiēbat, imperfekt konjunktiv fiēret, futurum =fiet*

sum, fui, esse 'vara' och **possum, potui, posse** 'kunna'

Sidan 9 En berömd romares arbetsdag (Tillbaka)

Gaius Plinius Secundus, min morbror, var en ständigt sysselsatt man. Han fullgjorde många offentliga uppdrag och skrev många lärda böcker. Känd är Plinius 'Naturalhistoria', som är lika mångfaldig som naturen själv. Han förtröttades aldrig. Tidigt på morgonen började han arbeta. Före gryningen begav han sig till Vespasianus. Återkommen hem ägnade han sig åt studier. Efter en lätt måltid gick han till en solig plats. Böcker lästes högt (av en tjänare), han antecknade och gjorde utdrag ur texten. Efter att ha solat sig tog han ofta ett bad. Därefter åt han en bit mat och sov en mycket kort stund. Snart var han åter i färd med att studera, medan middagen ställdes i ordning. Under måltiden lästes en bok högt. Medan han tog sig ett bad, kunde han inte ägna sig åt studier, men medan han torkades lyssnade han på något (en uppläsning) eller dikterade något. När han reste bort, hade han med sig en skrivare, som antecknade allt som min morbror dikterade. Ty han ansåg det vara nödvändigt att alltid arbeta/syssla med något meningsfullt.

Sidan 10 Uppgifter F (Tillbaka)

- F2** est, praestat, scribit, incipit, it, studet
F3 *multa officia publica* ack. obj. till praestabat; *multos libros doctos* ack. obj. till scribebat; *lucem*, *Vespasianum* och *cibum* föregås av prepositioner som styr ack.; *domum* en riktningsack.
F4 a) *necessarius*, a, um nödvändig b) *nihil* intet c) *notarius* skrivare d) *ego* jag e) *nullus* ingen f) *negare* förneka
F5 a) *cogimus* vi tvingar b) *cogebatur* han/hon tvingades c) *cogunt* de tvingar d) *cogitur* han/hon tvingas e) *cogebant* de tvingade f) *cogebantur* de tvingades

Sidan 11 Si vis amāri, ama! (Tillbaka)

Om du vill bli älskad, älska själv(*Seneca*)! Tiderna förändras och vi förändras med dem. Något tredje ges icke (dvs bara två möjligheter är tänkbara). Man lever väl med litet (*Horatius*). Jag beundrar dig. Du beundrar Marcus. Marcus beundrar er. Ni beundrar mina vänner.

Sidan 16 Ur en senantik lärobok: En skoldag (Tillbaka)

Jag vaknade ur min sömn. Jag tog av den vita nattskjortan. Jag fick min klädnad/mina kläder. Jag gick ut ur mitt rum tillsammans med min ledsagare/pedagog. Jag hälsade på mina föräldrar, kysste dem och begav mig så hemifrån. Jag gick iväg till skolan och sa: 'Var hälsad, magister'. Läraren hälsade tillbaka: 'Var hälsade, kära elever!' Jag tog till mig/skrev ned det som dikterats (av honom), jag gick igenom kommentarerna, svarade tillfrågad (= när jag tillfrågats) och böjde substantiv. Efter detta släppte läraren iväg oss till lunch. Skickad från skolan kom jag hem. Jag fick bland annat (andra ting) oliver och ost. Jag drack kallt vatten. Efter lunchen återvände jag till skolan.

Sidan 20 Uppgifter G (Tillbaka)

G1 *acceperas* du hade mottagit, *processerat* han/hon hade gått fram, *interrogaveratis* ni hade frågat, *dixeramus* vi hade sagt, *responderant* de hade svarat

G2 a) *deposuisse* att ha lagt ned b) *accepisse* att ha mottagit
c) *salutarisse* att ha hälsat d) *dixisse* att ha sagt e) *respondisse* att ha svarat

Sidan 22 Om staden Troja och Aeneas (Tillbaka)

Homeros, en grekisk skald, har berättat mycket om staden Troja och om trojanska kriget. Mellan Europa och Mindre Asien är/ligger Hellesponten. Inte långt från havskusten är Troja beläget. Där var Priamos kung. Längre var platsen för staden okänd men Henrik Schliemann var den förste som/den som först visade platsen (för Troja) för oss. Schliemann begav sig nämligen skyndsamt till Mindre Asien och började söka efter ruinerna efter staden. Många säkra bevis fann han där och de flesta vetenskapsmän tvivlade inte på att det verkliga Troja hittats. Schliemann fann även Priamos skatt.

Vergilius, en romerske skald, skrev om trojanen Aeneas flykt (från Troja). Ryktet var/Det berättades att Aeneas efter Trojas fall med sonen Iulus hade seglat till (Nord)Afrika, därefter till Italien och i Latium besegrat latinarna. Rom sägs ha grundlagts av Romulus.

Sidan 24 Cave canem (Tillbaka)

Akta dig för hunden! Omväxling förnöjer. Repetition är studiernas moder. Vanan är en andra natur (*Cicero*). Det är konst att dölja konsten. Tiden flyr. Iuris kandidatus (jur. kand.). Storverk. Kungliga universitetet i Uppsala. Magnifik rektor > universitetsrektor. Tidigare professor (manlig). Tidigare professor (kvinnlig). Hedersdoktor. En, men ett lejon (ur Aísopos fabel om rävhonan som hade många ungar men lejonet bara en). Ett fromt bedrägeri (Ovidius). Kroppens våltalighet (dvs. en imponerande kroppshydda).

Sidan 25 Regnum animale (Tillbaka)

Djurriket. Röda havet. En skamlig överenskommelse. Gamla testamentet. Jag letar efter en styvmorsviol. Nordlig linnéa är vacker. Jag ser en blåsippa och en vanlig maskros. Den visa människan. Jag tycker inte om en *pulex irritans* /irriterande loppa.

Sidan 28 Nihil sub sole novum (Tillbaka)

Intet (är) nytt under solen. Livet är långt för den olycklige/den som har drabbats av olyckor, men kort för den lycklige. Ingen regel utan undantag. En sund själ i en sund kropp (*Juvenalis*). Intet är till varje del/till alla delar lyckligt. Romarna såg i soluppgången elefanterna. Kung Pyrrhus elefanter skrämde romarna genom sin storlek.

Sidan 30 Vargen och lammet (Tillbaka)

En gång kom en varg och ett lamm till samma bäck. Vargen stod högre upp, lammet lägre ner. Den elaka vargen, som sökte en orsak till gräl, sade: 'Varför gör du vattnet grumligt för mig, när jag dricker?' Lammet, som blivit förskräckt av vargens ord, svarade: 'Hur kan jag göra det, käre varg? Vattnet flyter ju från dig till mig'. Vargen, som blivit vederlagd av de sanna orden från lammet, sade (då): 'Men du talade illa om mig för sex månader sedan.' Darrande av skräck svarade lammet (honom): 'Men då var jag ännu inte född'. Då sade vargen arg(t): 'Din far talade säkert illa om mig.' Och så grep han det stackars lammet och slet sönder det.

Sidan 31 Per capita (Tillbaka)

Per person (eg. huvud). Blommornas färger är olika. Ciceros tal är kända. Sedernas väktare (i latinskolan = 'ordningsman'). Bland vapnen tiger lagarna (*Cicero*). Namnregister. Sånger från Benedichtbeuern. Bad, vin(er) och kärlek förstör våra kroppar men bad, vin(er) och kärlek gör livet/det är livet.

Sidan 34 Primus inter pares (Tillbaka)

Den främste bland jämlikar. Det naturliga är inte skamligt (*Vergilius*). De gamle berättar. Allt mitt bär jag med mig (*filosofen Bias*: "den lärde behöver inte något bagage för han har alltid tillgång till sin intellektuella kapacitet"). Allas krig mot alla. Lyckan står de djärva bi. Kärleken övervinner allt (*Vergilius*). Vi kan inte alla allt (*Vergilius*). Saker som stimulerar (neutrum plur.). Föregående händelser (neutrum plur.). För alla. För litteratur och konst. Av flera (stater) en enda. Solen lyser nu på alla.

Sidan 36 Uppgifter H (Tillbaka)

H1 Följande substantiv står i *ackusativ singularis*: professorem, variationem, matrem, artem, corpus, fraudem, tempus, leonem, pacem, pedem, libertatem, repetitionem, consuetudinem

H2 Följande substantiv och adjektiv står i *genitiv pluralis*: honorum, hominum, variationum, magnarum, pacum, longarum, universitatum, regiarum

H3 Följande substantiv och adjektiv står i *ackusativ singularis och pluralis*: florem primum, flores primos; colorem naturalem, colores naturales; fortunam parem, fortunas pares; amicum felicem, amicos felices; amorem longum, amores longos

Sidan 37 Honoratiores (Tillbaka)

Mer hedrade (deltagare/gäster). Mer mänskliga ting. Er lantgård är vackrare än min. Jag är äldre än du. Ni är yngre (deltagare). Jag är längst.

Sidan 38 Uppgifter I (Tillbaka)

I1 *dulciter, dulcius, dulcissime* på ett ljuvligt sätt, på ett ljuvligare sätt, på det mest ljuvliga sättet

honeste, honestius, honestissime på ett hedervärt sätt, på ett mer hedervärt sätt, på det mest hedervärda sättet

I2 *Översättning*: Spring ni raskt! Sparven flyger snabbt men örnen flyger snabbare. Skynda långsamt!

Sidan 39 Avslutande uppgifter för STEG II (Tillbaka)

- 1 De efterfrågade uttrycken är: a) pro memoria b) curriculum vitae
c) post scriptum d) in absurdum e) per capsulam f) ad acta
g) sine cura
- 2 a) måndag (*dies Lunae*) heter på fra. *lundi*
b) fredag (*dies Veneris*) heter på fra. *vendredi*
- 3 Böjningsstammarna för de åtta substantiven är: a) *dent-* tand
b) *pac-* fred c) *mont-* berg d) *luc-* ljus e) *ment-* sinne f) *duc-* ledare
g) *leg-* lag h) *ped-* fot
- 4 Böjning av *vox dulcis* F en ljuv röst och *voces dulces* ljuva röster:
Gen. *vocis dulcis* *vocum dulcium*
Dat. *voci dulci* *vocibus dulcibus*
Ack. *vocem dulcem* *voces dulces*
Abl. *voce dulci* *vocibus dulcibus*
- 5 Böjning av *mare ingens* N ett väldigt hav och *maria ingentia* väldiga hav
Gen. *maris ingentis* *marium ingentium*
Dat. *mari ingenti* *maribus ingentibus*
Ack. *mare ingens* *maria ingentia*
Abl. *mari ingenti* *maribus ingentibus*
- 6 Substantiven i fråga heter i
ack. sing. *discum, terram, festum, laborem, crucem, ius* och i
abl. sing. *disco, terra, festo, labore, cruce, iure*
- 7 Substantiven i fråga heter i
nom. plur. *disci, terrae, festa, labores, cruces, iura* och i
gen. plur. *discorum, terrarum, festorum, laborum, crucum, iurum*
- 8 Perfektstammarna är a) *dormiv-* b) *dix-* c) *fec-* d) *monu-*

Alfabetisk ordlista

latin – svenska

A

a (framför konsonant), **ab** (framför vokal),
abs (endast framför t, c) *prep. m. abl.* från, av
áb-eo, áb-ii, áb-ītum, ab-īre (oregelb.) gå
bort

ab-sens, sentis frånvarande, jfr eng. absent
ab-solvo, ab-solvi, ab-solūtum 3 frikänna,
förlåta, jfr absolution

ab-sórbeo, ab-sórbui, - 2 uppsluka

ab-sum, á-fui, ab-esse (oregelb.) vara borta

absurdus, a, um orimlig

ac (konjunktion, = *atque*) och

ac-cēdo, ac-cessi, ac-cessum 3 (ad+cedo
3) gå (till)

ac-cepto 1 (ad + capto 1) gå med på,
jfr acceptera

ác-cīdo, ác-cīdi, - 3 (ad + cado 3) hända,
inträffa, jfr eng. accident

ac-cípio, ac-cēpi, ac-ceptum 3B (ad +
capio 3 B) mottaga

ac-curro, ac-curri, ac-cursum 3 (ad +
curro 3) springa till mötes, skynda till

acer, acris, acre skarp, duktig

Achaía, ae F Grekland (ch = k-ljud)

actum, i N handling (perf. part.)

acústicus, a, um hörande samman med
hörseln, hörsel-

acūtus, a, um skarp

ad (*prep. m. ack.*) till, vid

ad-dūco, ad-duxi, ad-ductum 3 tillföra,
föra fram

ád-eo, ád-ii, ád-ītum, ad-īre (oregelb.)
gå till, besöka

ád-eo (adv.) så, till den grad

ad-hortor, ad-hortātus sum, ad-hortāri
deponens 1 uppmana

ad-huc (adv.) ännu, hittills

ád-īmo, ad-ēmi, ad-emptum 3 borttaga;
adimere alicui aliquid beröva någon något

ád-iūvo 1 hjälpa

ad-mīror, ad-mirātus sum, ad-mirāri
deponens 1 beundra, jfr eng. admire

ad-móneo, ad-mónui, ad-mónītum 2

påminna (*ack. m. inf.*), förmana (ut, ne)

adolescens, entis ung, även *adulescens, entis*

ad-sum, ád-fui (áf-fui), ad-esse vara

närvarande, (om tid) vara inne, nalkas

ad-vénio, ad-vēni, ad-ventum 4

anlända, komma till, jfr advent

ad-versārius, i m fiende

aedes, is F tempel, i pl. hus

aedificium, i N hus, hem, byggnad, jfr fra.
édifice

aedífico 1 (aedes + facio 3B) bygga

Aenéas, ae M (grek.) trojansk hjälte

aequālis, e jämnårig, styr dativ (= med),
jfr ekvation, eng. equal

aeque (adv. till *aequus* jämn, skälig) lika

aequus, a, um jämn, skälig

aes, aeris N koppar

aestas, -ātis F sommar

aetas, -ātis F ålder, tid (evary)

aetérnitas, -ātis F evighet

aeternus, a, um evig

áf-fēro, át-tūli, al-lātum (oregelb.;
ad+fero) bära med, medföra

af-fício, af-fēci, af-fectum, afferre 3B (ad +
facio 3B) förse, behandla, *afficere aliquem*
cladibus tillfoga någon nederlag

af-firmo 1 (ad + firmo 1) försäkra,
eng. affirm

ager, agri M åker, fält

agnus, i M lamm

āgo, ēgi, actum 3 handla, (be)driva, göra,
(om tid) tillbringa

agricōla, ae M bonde

aio 3 (ofullst.) säga

albus, a, um vit

álēa, ae F tärning

álībi på annat ställe

aliēnus, a, um främmande, en annans

alimentum, i N näring, proviant

aliquamdiu (adv.) en stund, rätt länge

álīquot (oböjl.) några
alius, a, ud en annan, pl. andra; *alius* ...
alius en ... den andre
alter, altēra, altērum den ene ... den andre
 (av två), jfr alternativ, fra. autre
altus, a, um hög, djup, jfr altan
amábīlis, e älskvärd, älsklig
ámǔlo 1 vandra, gå, promenera,
 jfr ambulera, ambulans
amīcus, i M vän
a-mitto, a-mīsi, a-misum 3 förlora
amo 1 älska
amoenus, a, um (natur)skön, vacker
amor, amōris M kärlek
amphitheātrum, i N amfiteater
 (eg. dubbelteater som bildar en ellips)
amplius, a, um (adv.) vidare, längre;
 (vid räkneord) mer än
anemōne F, grek. nom. (grek. ἄνεμος
 vind) 'vindblomma'; kallas i ty. Wind-
 röschen, i eng. ibland windflower
ángēlus, i M ängel
ánīma, ae F själ
anim-ad-vertō, anim-ad-verti, anim-ad-
versum 3 (animum+ad+vertō 3
 eg. vända sinnet till) märka, observera
ánīmal, ālis N djur
animālis, e djur-
ánīmus, i M sinne, själ
anniversārius, a, um årlig (*annus, i* M år)
án-nōto 1 (ad + noto 1) anteckna
annus, i M år, jfr fra. année
1. ante (adv.) tidigare, förut
2. ante (prep. m. ack.) före, framför
ante-cēdo, ante-cessi, ante-cessum 3 gå
 före
ánūlus, i M (signet)ring
apērio, apēruī, apertum 4 öppna, jfr fra.
 apéritif och ouvrir
aper, apri M vildsvin
apertus, a, um öppen
Apollo, Apóllinis Apollon
ap-páreo, ap-páruī, - 2 visa sig
áp-páro 1 (ad + paro 1) anordna,
 iordningställa, jfr apparat
appello 1 kalla, jfr fra. appeller
ap-pōno, ap-pósui, ap-pósītum 3 (ad +
 pono) sätta fram, servera

ap-porto 1 (ad + porto 1) bära fram,
 medföra
ap-prehendo, ap-prehendi, ap-prehensum
 3 (ad + prehendo 3) gripa tag i, fatta
áp-prōbo 1 godkänna
ap-propinquo 1 (ad + propinquus) närma
 sig, följs av dat.
apricus, a, um solig
aptus, a, um lämplig, passande
apud (prep. m. ack.) hos, vid
aqua, ae F vatten, jfr fra. eau, sv. akvarium,
 akvavit (<aqua vitae)
áquīla, ae F örn
ara, ae F altare
arbor, árbōris F träd
archiepiscopus, i M (grek.) ärkebiskop
arcus, us M båge, jfr arkad
árdeo, arsi, arsum 2 brinna
ardor, -ōris M hetta
argéntēus, a, um (*argentum, i* silver) av
 silver
argentum, i N silver, jfr Argentina, fra.
 argent
árguo, árgui, - 3 bevisa, anklaga
arma, ōrum N (plurale tantum) redskap,
 vapen, jfr armé
armātus, a, um beväpnad
ar-rípīo, ar-rípui, ar-reptum 3B (ad + rapio
 3B) gripa tag i
ars, artis F konst, jfr eng. art
ártífex, fīcis M (artem + facere) konstnär
arx, arcis F borg
a-scendo, a-scendi, a-scensum 3 (ad +
 scando 3) gå upp i, bestiga
ásīnus, i M åsna
Asia, ae F Mindre Asien
asper, áspēra, áspērum sträv, svår, hård
a-spício, a-spexi, a-spectum 3B (ad +
 specio) se, blicka mot
as-sócio 1 (ad + socius) ansluta, förena
as-sum, áf-fui, ad-esse (ad + sum) vara
 tillstädes, vara inne, nalkas
astrum, i N stjärna
at (konjunktion) men
athlēta, ae M kämpe, idrottsman
atque (konjunktion, = *ac*) och
atrium, i N sal, förmak, förgård
atrócīter (adv. till *atrox*) grymt

atrox, atrōcis grym
atrophía, ae F (grek.) näringsbrist
attentus, a, um uppmärksam, jfr eng. attention
at-tribūo, at-tribui, at-tribūtum 3 tilldela, ge, jfr attribut
auctōritas, ātis F myndighet, inflytande, råd, rekommendation, anseende, auktoritet
audax, ācis djärv
augeo, auxi, auctum 2 öka, utsträcka
augustus, a, um vördnadsvärd, augusteisk, kejsarlig
aúrēus, a, um (aurum, i guld) av guld
aurum, i N guld
auspiciūm, i N förebud
aut (konjunktion) eller, *aut ... aut* antingen ... eller
autem (konjunktion) men, däremot, och
autumnus, i M höst
auxiliūm, i N hjälp, jfr auxiliary verbs; *auxiliūm ferre* lämna hjälp
avārus, a, um girig
ave (imperativ) var hälsad
avis, avis F fågel
avúncūlus, i m. morbror, jfr onkel, eng. uncle, fr. oncle

B

bácūlum, i N käpp, stav, äv. **bacūlus, i M**
bacillus, i M (diminutiv) liten stav, jfr bacill
bál(i)neum, i N bad
basílica, ae F offentlig byggnad, basilika
basio 1 kyssa
beātus, a, um lycklig, salig, helig (senlat.)
bellum, i N krig, jfr rebell
bellus, a, um vacker
bēnē (adv. till *bonus*) väl, bra, rätt, jfr eng. benefit, benevolent
bēnē-dīco, bene-dixi, bene-dictum 3 välsigna
bēnēdictus, a, um välsignad, jfr Bengt
benignus, a, um välvillig, vänlig, nådig
bestia, ae F vilddjur
bibliothēca, ae F (grek.) bibliotek; eg. 'bokupplag'
bībo, bībi, - 3 dricka, fra. boire
bonus, a, um god

boreālis, e nordlig
botānicus, i M botanist
bracchium, i N arm
brēvi (adv.) inom kort, snart
brēvis, e kort, jfr brev, eng. abbreviate
Britannia, ae F Britannien
Burānus, a, um från Benedictbeuern

C

cādo, cēcīdi, - 3 falla, stupa
caecus, a, um blind
caedes, is F mord
caedo, cecīdi, caesum 3 fälla, döda
caelum, i N himmel, obs. pl. *caeli, orum*
cālāmus, i M penna
calceamentum, i N sko
cálīga, ae F stövel
campāna, ae F klocka
Campania, ae F Kampanien, landskape söder om Latium
campānūla, ae, F (diminutiv av campāna) liten klocka
campus, i M fält, slätt, jfr kampera, fra. champ
cancer, cri M kræfta
candelābrum, i N (sjuarmad) ljusstake
cándīdus, a, um vit
canīnus, a, um (canis, is) hund-; *víola canina* ängsviol, *rosa canina* nypon
canis, is M F hund, jfr Kanarieöarna
cāno, cēcīni, cantum 3 sjunga, jfr kantor
canto 1 (frekventativt verb av perf. part. stammen till *cano* 3) sjunga
capax, ācis (*capio* 3B rymma) rymlig
cāpio, cēpi, captum 3B taga, rymma
Capitolīnus, a, um kapitolinsk, adj. till Capitolium
cāpsūla, ae F liten behållare, kapsel
captus, a, um (perf. part. av *capio* 3B) tagen, erövrad
caput, cápītis N huvud, topp
cāritas, ātis F (*carus* kär) kärlek, givmildhet
caro, carnis F kött, jfr inkarnation, fra. chair, sp. chili con carne; *caro omnis* 'allt skapat'
carus, a, um kär, dyrbar
casa, ae F koja, stuga, gård
cāsēus, i F ost, jfr ty. Käse, eng. cheese
Castor, Cástōris Castor, Iupiters son

cāsus, us M fall, olycka, jfr eng. case, fra. cas	codex, códicis M bok
catēna, ae F kedja	coepi, coepisse (finns endast i perfekt stammens former) jag har börjat, började
Cato, ōnis M egennamn	cógito 1 tänka
caupo, ōnis M krögare, handlande, värdshusvärd, jfr köpa, ty. kaufen	cog-nosco, cog-nōvi, cóg-nītum 3 lära känna
1. causa, ae F orsak, anledning	cogo, coēgi, coáctum 3 samla, tvinga
2. causa (m. gen.) för ... skull, <i>honoris causa</i> för hederns skull	collēga, ae M kollega
cáveo, cāvi, cautum 2 akta sig	cól-ligo, col-lēgi, col-lectum 3 (con+lego 3) plocka samman, samla, jfr kollekt
cavum, i N hål	collis, is M kulle
célēber, célēbris, célēbre berömd	cól-lōco 1 (con + loco 1) placera, jfr locus, i
celer, célēris, célēre snabb	col-lóquium, i N samtal
celo 1 dölja	cól-lōquor, col-locūtus sum, cól-lōqui <i>deponens</i> 3 samtala
cena, ae F middag, måltid, fest	collum, i N hals; <i>cadere super collum alicuius</i> falla om någons hals, omfamna någon
ceno 1 äta (middag)	colo, colui, cultum 3 odla, dyrka
cénseo, censui, censum 2 anse, värdera	color, ōris M färg, jfr fra. couleur, kolorera
cerebrōsus, a, um (<i>cerebrum, i</i> hjärna) hetlevrad, hetsig	columna, ae F kolonn, jfr kolumn
cérēbrum, i N hjärna, jfr cerebral	cóm-ēdo, com-ēdi, com-ēsum 3 äta (tillsammans)
certe (adv. till <i>certus</i>) säkert, helt visst	comes, cómitis M följeslagare, greve, jfr eng. count, fra. comte
certo 1 tävla	comitium, ii N Comitium; <i>comitia tributa</i> pl. komitier, församling av folket i tribus, folkförsamling
certus, a, um säker	cómmōdum, i N fördel
cétērus, a, um övrig	com-móveo, com-mōvi, com-mōtum (con+moveo 2) 2 röra, sätta igång, jfr motor, motion
chorda, ae F sträng	commūnis, e gemensam
chorus, i M (grek.) kör, dans	cóm-pāro 1 (ut)rusta
cibus, i M livsmedel, mat, måltid	com-pélo, cóm-pūli, com-pulsum 3 driva (tillsammans)
cinis, cínēris M aska, stoft (efter avliden)	cóm-pleo, com-plēvi, com-plētum 2 fylla, uppfylla, jfr komplement
circensis, e (cirkus) hörande till cirkus <i>circenses</i> = <i>ludi circenses</i> skådespel	com-prehendo, com-prehendi, com-prehensum 3 fatta, gripa, jfr fra. comprendre
circum (prep. m. ack.) omkring	con-cēdo, con-cessi, con-cessum 3 medge, bevilja, jfr koncession
circúm-do, circúm-dēdi, circúm-dātum 1 omgiva, omringa, belägra	con-córdia, ae F endräkt, jfr <i>cor, cordis</i> N hjärta, eng. cordial
circum-fúlgeo, circum-fulsi, - 2 kringstråla	condício, ōnis F villkor, avtal
circum-sisto, circúm-stēti, - 3 ställa sig omkring, omringa	condítio, ōnis F, se <i>condicio</i>
cito (adv.) snabbt, fort	confessio, ōnis F bekännelse
civilis, e (<i>civis</i> medborgare) medborgerlig, inbördes- (<i>bellum civile</i>), jfr civil	
civis, is M F medborgare	
cívitas, ātis F samhälle, stat, stad, jfr eng. city	
clades, is F nederlag	
clamo 1 ropa, jfr exclamation, exclaim	
clárītas, tātis F klarhet	
clarus, a, um berömd	
classis, is F flotta	
clavícūla, ae F nyckelben	
clavis, is F nyckel	
clérīcus, i M. präst, klerk	

con-ficio, con-fēci, con-fectum 3B (facio 3B) tillverka, fullborda, avsluta, jfr konfektion
con-fugio, con-fūgi, con-fūgitum 3B fly, jfr centrifug
con-iūro 1 sammansvära
cón-iunx, cóniūgis F hustru
con-iuratio, ōnis F sammansvärjning
conor, conātus sum, conāri deponens 1 försöka
con-scendo, con-scendi, con-scensum 3 (con + scando 3) bestiga, gå ombord
con-sentio, con-sensi, con-sensum 4 samtycka
con-sīdo, con-sēdi, con-sessum 3 slå sig ned
consilio 1 råda, jfr lat. *consilium*, i råd, fra. conseil, jfr konselj
consilium, i N råd, plan
con-sisto, cón-stīti, - 3 stanna, göra halt
con-spīro 1 bilda en komplott, jfr konspiration
con-spício, con-spexi, con-spectum 3B se, upptäcka, jfr eng. conspicuous
con-stítuo, con-stítui, con-stitūtum 3 ställa samman, bringa i ordning, reglera, besluta, jfr konstitution
consuetūdo, dñis F vana
consul, ūlis M konsul
consulātus, us M konsulsämbete
consulto 1 rådfråga
con-sūmo, con-sumpsi, con-sumptum 3 förtära, äta upp
con-tendo, con-tendi, con-tentum 3 anstränga sig, sträva, försöka
con-tíneo, con-tínui, con-tentum 2 innehålla, rymma, hålla kvar, jfr sv. kontinent, eng. contain
con-tíngo, cón-tīgi, con-tactum 3 (con + tango 3) röra
contra (prep. m. ack.) mot
convallária, ae (*vallis, is* F dal) 'dalväxande växt', substantiverat adj. i fem.
con-vénio, con-vēni, con-ventum 4 komma samman, samlas
con-vertō, con-verti, con-versum 3 vända
convīva, ae M gäst

coquus, i M. kock
cor, cordis N hjärta, jfr fra. cordial
coram (prep. m. abl.) inför
corōna, ae F krans
corōno 1 bekransa
corpus, córpōris N kropp
cor-rípīo, cor-rípui, cor-reptum 3B (con + rapio 3B) gripa tag i
cor-rumpo, cor-rūpi, cor-ruptum 3 fördärva, förstöra
cór-rūo, cór-rūi, - 3 (con+ruo 3) störta samman, jfr korruption
cottidie dagligen
cras i morgon
creatūra, ae F (creo 1 skapa) skapelse
credo, crédīdi, crēdītum 3 tro, följs av dat.
cremo 1 bränna, jfr krematorium
creo 1 skapa, välja
cresco, crēvi, crētum 3 växa (upp)
crudēlis, e grym, jfr eng. cruel
crux, crucis F kors, korsfästelse
cubicūlum, i N sovrum, litet rum
cúlex, ícis M mygga
culpa, ae F skuld; *culpa* abl. = av skuld
1. cum (prep. m. abl.) tillsammans med
2. cum (tidskonjunktion) när
cunctor, cunctātus sum, cunctāri deponens 1 dröja
cunctus, a, um all, hel; *cuncti, ae, a* samtliga, alla
cúpīdus, a, um ivrig
cúpīo, cupīvi, cupītum 3B önska
Cupīdo, ídñis M kärleksguden Amor
cuprum, i N koppar
cur varför
cura, ae F bekymmer, omsorg; *curam alicuius rei gerere* ha omsorg om ngt
curiōsus, a, um nyfiken, märkvärdig
curo 1 se till; *curare ne* (objektssats) se till att inte
currícūlum, i N lopp
curro, cucúrri, cursum 3 springa
currus, us M vagn
custódio 4 vakta, bevaka
custos, ōdis M väktare
cygnus, i M svan

D

dápifer, dapíferi M kypare

de (prep. m. abl.) från, om, av, jfr fra. de

débeo, débui, débĭtum 2 böra, vara skyldig

débitor, ōris M gäldenär

débĭtum, i N skuld

decem tio

de-cerno, de-crēvi, de-crētum 3 besluta,
jfr dekret

de-cessus, us M död, jfr de-cedo 3 gå bort
dēcet det anstår

dé-cĭdo, dé-cĭdi, - 3 (de + cado 3) falla ned

decies tio gånger

decōrus, a, um skön, smyckad, prydlig, jfr
dekorera

decor, ōris M smycke, prydnad, jfr dekor

decrētum, i N beslut

de-cresco, de-crēvi, de-crētum 3 avtaga, jfr
crescendo

de-dūco, de-duxi, de-ductum 3 föra bort,
ledsaga, förlägga

defendo, defendi, defensum 3 försvara,
skydda

de-ficio, de-fēci, de-fectum 3B svika, fattas

defunctus, a, um avliden, död

deinde därefter

delectātio, ōnis F nöje, jfr delecto 1

delecto 1 förnöja, roa, glädja

déleo, delēvi, delētum 2 förstöra

de-mergo, de-mersi, de-mersum 3 doppa
ned, sänka

de-mitto, de-mĭsi, de-misum 3 sänka ned
dénique (adv.) till slut

dens, dentis M tand

densus, a, um tät, jfr kon-densera

de-pōno, de-pōsui, de-pōsitum 3 lägga
ned, av eller bort

de-scendo, de-scendi, de-scensum 3 (de +
scando 3) stiga av, stiga ned

de-scribo, de-scripsi, de-scriptum 3
avskriva, beskriva, även skattskriva, jfr
deskriptiv, eng. describe

desertus, a, um öde, jfr eng. desert

desiderium, i N önskan, önskning

dé-sĭno, dé-sĭi, de-sĭtum 3 upphöra.

de-sisto, dé-stĭti, - 3 avstå

desperātio, ōnis F (de+spes 'bort med
hoppet') misströstan, förtvivlan

destinātus, a, um beslutsam, obeveklig

dé-tēgo, de-texi, de-tectum 3 upptäcka

detrimentum, i N skada

deus, i M gud

deversorium, i N värdshus

dévōro 1 sluka

dexter, ra, rum höger, *ad dextram (manum)*
på höger hand, till höger

di-mitto, di-mĭsi, di-misum 3 efterskänka,

dimittere alicui aliquid förlåta någon något

diábōlus, i M (grek.) djävulen, jfr sv. djävul
fra. diable, eng. devil, ty. Teufel,

dico, dixi, dictum 3 säga

dīctĭto 1 läsa upp, diktera

Dido, Didōnis F drottning i Kartago

dies, diēi M el. F dag

diffīcilis, e (dis + facilis) svår

dif-fūgio, dif-fūgi, - 3B (dis + fugio 3B) fly
åt olika håll, skingras

dignĭtas, ātis F värdighet, heder

dignus, a, um värdig

dilāto 1 (*latus* bred) utvidga

dĭ-lĭgo, di-lexi, di-lectum 3 hålla av, älska

diligenter (adv. till *diligens, entis*) noggrant

dīmīco 1 kämpa, strida

dis-cēdo, dis-cessi, dis-cessum 3 gå åtskils,
bege sig bort

discĭpŭlus, i M elev, jfr disco lära sig

disco, dīdĭci, - 3 lära sig

dis-cutio, dis-cussi, dis-cussum 3 skaka
åtskils, granska, jfr diskutera

dis-plĭceo, dis-plĭcui, - 2 (*placeo* 2 behaga)
misshaga

dis-sīmŭlo 1 dölja, förneka, förstålla sig
diu länge

diversorium, i N, se deversorium

diversus, a, um olik

dives, dívĭtis rik

divitiae, ārum F (plurale tantum) rikedomar
(*dives, divitis* rik)

dívĭdo, divĭsi, divĭsum 3 dela

div-ĭnus, a, um gudomlig

divĭsor, ōris M (för)delare, jfr divisor

divus, a, um gudomlig

do, dedi, dātum 1 ge, anförtro, jfr dator,
datum (jfr "Givet å Stockholms slott ...")

dóceo, docui, doctum 2 undervisa, lära ut

doctrĭna, ae F undervisning

doctus, a, um lärd (doctor eg. = lärare)
doleo 2 känna smärta (*dolor, oris* M smärta)
dolor, ōris M smärta, sorg, plåga
dolorōsus, a, um smärtfylld
domésticus, a, um (domus, us F hus)
 hörande till hemmet
dómīna, ae F fru
dómīnus, i M herre
domicilium, i N hus, bostad, hemvist (*domus, us* F hus)
dominium, i N äganderätt, makt, välde
domus, us F hus, böjs i vissa kasus efter 2:a dekl.; *domi* (lokativ) hemma, *domum* (riktningsack.) hem, *domo* (separativ abl.) hemifrån
donec (temporal konjunktion) tills, till dess, så länge som
donum, i N gåva
dormio 4 sova, fra. dormir
dúbīto tveka, tvivla
dubius, a, um tveksam
duco, duxi, ductum 3 föra, leda, draga, anse, jfr akvedukt, reduktion, *uxorem aliquam ducere* ta någon till hustru
dulcis, e ljuv, söt, angenäm
dum (tidskonjunktion) medan, så länge som
duodēnum, i N tolvfingertarm
dux, ducis M anförare, ledare, vägvisare, hertig, eng duke, fra. duc
E
e (endast framför konsonantljud), **ex** (prep. m. abl.) från, av, enligt
ecce (interjektion) se!
ecclēsia, ae f. kyrka, församling
e-dīco, e-dixi, e-dictum 3 kungöra
e-dictum i, N påbud, jfr edikt
educātio, ōnis F uppfostran
égeo, egui, - 2 sakna, lida brist
élégans, antis elegant, förnämlig
electus, a, um vald
elephantus, i M elefant
elevātus, a, um upphöjd (*elevo* lätta)
élōquens, entis vältalig
eloquentia, ae F vältalighet
émīnens, entis uppskjutande, framskjutande, jfr eminent
e-mitto, e-mīsi, e-misum 3 skicka ut, släppa iväg

emo, ēmi, emptum 3 köpa
enim (konjunktion som står som det andra ordet i satsen) ty, ju, nämligen
eo, īi, ītum, īre (oregelb.) gå
epíscōpus, i M (grek.) biskop
epístūla, ae F brev, jfr epistel
eques, équitis M ryttare, riddare
equus, i M häst
ergo alltså, därför
erro 1 irra, göra misstag
error, ōris M irrfärd, misstag, jfr eng. error
et (samordnande konjunktion) och; någon gång = *etiam* även: et tu, Brute!
etiam även, ja t. o. m.
etiámnunc ännu, fortfarande
etiámsi (koncessiv konjunktion) även om
Etrúria, ae F Etrurien, landskapet norr om Latium
evangelīzo 1 förkunna
évidens, entis tydlig, jfr eng. evident
ex (prep. m. abl., jfr *e*) från, ur, av; *ex tempore* efter tiden, omständigheterna, = utan förberedelse
exanimātus, a, um (*anima* själ) livlös
excelsus, a, um hög; *in excelsis* i det höga, höjden
ex-cēptio, ōnis F undantag
ex-cerpo, ex-cerpsi, ex-cerptum 3 plocka ut, göra utdrag ur en text, jfr excerpter
ex-cípīo, ex-cēpi, ex-ceptum 3B fånga upp, undantaga, jfr eng. except
ex-clāmo 1 utropa
ex-curro, ex-(cu)curri, ex-cursum 3 springa ut, skjuta ut
éx-eo, éx-īi, éx-ītum, ex-īre (oregelb.) gå ut
exemplum, i N exempel
exércitus, us M här, armé, jfr exercis
ex-péllo, éx-pūli, ex-pulsum 3 driva bort
expensum, i N utgift
ex-pergíscor, ex-perréctus sum, ex-pergísci deponens 3 vakna
ex-pōno, ex-pósui, ex-pósitum 3 sätta ut, landsätta
ex-pulsus, a, um fördriven
exsilium, i N landsflykt
ex-sísto, ex-stīti, - 3 visa sig
ex-spectātio, ōnis F väntan, jfr eng. expect
ex-specto 1 vänta på

ex-stinguo, ex-stinxi, ex-stinctum 3

utsläcka, göra slut på

ex-struō, ex-strúxi, ex-structum 3, bygga

upp, uppföra, jfr konstruera,
konstruktiv, konstruktion

extendo, ex-tendi, ex-tentum (ex-tensum)

3 utsträcka, utvidga, öka

ex-tensus, a, um utsträckt

éxtērus, ěra, ěrum yttre, utländsk,

jfr exteriör

extra (prep. m. ack.) utanför, utom

F

faber, fabri M fabrikant, hantverkare

fábŭla, ae F historia, saga, skådespel

fac (imperativ av facio) ... **ne** se till...att...inte

fácĭlis, e lätt

fácio, fēci, factum 3B göra

factum, i N det gjorda, handling, verk

fallo, fefelli, - (falsus, a, um) 3 bedraga, svika

falso (adv.) falskt

falsus, a, um falsk

fāma, ae F rykte

fames, is F hunger, hungersnöd

fatigātus, a, um trött, jfr fr. fatigué,

eng. fatigue

faustus, a, um gynnsam

favor, ōris M gunst, ynnest, sympati,

gynnande, jfr favör

felix, felicis lycklig, framgångsrik

fere nästan, ungefär

feriae, ārum F (plurale tantum) ferier

fĕro, tŭli, lātum, ferre (oregelb.) bära,

uthärda, tåla

ferrum, i N järn

fessus, a, um trött

festĭno 1 skynda

festum, i N fest

fidĕlis, e trogen, trofast

fides, fidei F tro, trohet

figŭra, ae F form, gestalt

filius, i M son

filia, ae F dotter, jfr filial

filum, i N tråd, ödestråd

finio 4 (finis slut) sluta, göra slut på, begränsa

finis, is M gräns, slut, jfr final

fio, factus sum, fiĕri (oregelb.) göras, bliva,

ske

firmamentum, i N fäste

firmus, a, um fast, stadig, stark

flavus, a, um gul

Flavius, a, um flavisk, jfr den flaviska
kejsarätten

flóreo, flóruī, - 2 blomstra, jfr florera

flos, floris F blomma, jfr fra. fleur, flora,

floskler (= 'blomstrande' språk utan
inhåll, tomma fraser)

fluctuo 1 gunga

flumen, ĭnis N flod, å

fluo, fluxi, - 3 flyta

focus, i M eldstad, härd

foedus, a, um ful

fons, fontis M källa, springbrunn, jfr fontän

foris, is F dörr

forma, ae F form, utseende

formōsus, a, um formskön, vacker

fortasse (adv.) kanske

fortis, e tapper, stark, modig

fortūna, ae F slump, öde, förmögenhet, jfr

eng. fortune

Forum Appii: stad vid via Appia, anlagd 312

f.Kr. och uppkallad efter Appius Claudius

forum, i N torg

fossa, ae F grav, kanal

fractŭra, ae F brott

frater, tris F broder

fraus, fraudis F bedrägeri

frequens, entis ständig, talrikt församlad,

rikt försedd med (abl.), jfr frekvent

frons, frontis F framsida, panna, front

frumentum, i N spannmål

frustra (adv.) förgäves

fuga, ae F flykt

fŭgio, fŭgi, fŭgĭtum 3B fly, jfr fugitive

fŭgo 1 fördriva

fundamentum, i N grund, källargrund,

fundament

fustis, is M knölpåk

futŭrus, a, um (futurum particip till *sum*)

kommande

G

Gallia, ae M Gallien, ung. nuv. Frankrike

Gallia Cisalpĭna Gallien hitom Alpena (från

Rom räknat), nuvarande norra Italien

gallus, i M tupp

gaúdeo, gavīsus sum (halvdeponens) 2
glädja sig, känna glädje, vara glad
gaudium, i N glädje
gémīnus, i M tvilling
génétrix, trīcis F (stam)moder (-trix, -trīcis
suffix för femininum)
gener, génēri M svärson
gens, tis F släkt, ätt, folkstam
genus, génēris N börd, kön, slag
geographīcus, a, um geografisk (ph uttalas
som f)
gero, gessi, gestum 3 utföra, uträtta
gigno, génui, génitum 3 alstra
gladiātor, ōris M fäktare, gladiator
gladiatōrius, a, um gladiator-, tillhörig en
gladiator
gladius, i M svärd
gloria, ae F ära, jfr fra. gloire
Graecus, a, um grekisk
grandis, e stor, jfr fra. grand
1. gratia, ae F tack, tacksamhet, nåd; *gratias*
agere alicui framföra tack till någon, tacka
någon; *gratis* (abl. pl.) mot tack, jfr sv. gratis
2. gratiā (m. gen.) för...skull, *exempli gratia*
(e.g.) till exempel
gratus, a, um angenäm, kärkommen;
tacksam
gravis, e adj. tung, allvarlig
grex, gregis M hjord
gubernātor, ōris M styrman, styresman
gustātio, ōnis F smörgåsbord, förrätt
gusto 1 smaka, äta en bit, äta mellanmål, fr.
goûter

H

háctēnus hittills
hábeo, hábui, hábitum 2 ha
haedus, i M get, killing
Hánnībal, Hannībālis M egennamn
harúspex, úspīcis M spåman
hepátīca, ae F sippa, av grek. ordet för lever
(hepat-), jfr hepatit inom medicinen och
eng. liverwort, ty. Leberblume
herba, ae F växt, gräs, jfr herbarium, fra.
herbe
herédītas, ātis F arv
heu (interjektion) ve, ack, med dativ
heus (interjektion) hör hit, hallå

hic (adv.) här
hic, haec, hoc denne, den här: G *huius*, D *huic*
hiems, hiēmis F vinter
hirundo, īnis F svala
Hispania, ae F Spanien
história, ae F historia, beskrivning; *naturalis*
historia naturall historia, naturkunskap
hódie (*hoc die* på denna dag) i dag
Holm(i)ensis, e stockholmsk, från
Stockholm
homo, īnis M människa
honeste (adv. till *honestus*) hedersamt
honestus, a, um hedervärd, aktad
honor, ōris M heder, ära, hedersbetygelse
honorātus, a, um hedrad, ärad
honoríficus, a, um (honor + facere) ärofull
hora, ae F timme
horror, ōris M skräck
hortus, i M trädgård, jfr hortikultur
hospes, hóspītis M gästvän, värd, gäst, jfr
hospital, hotell, fra. hôte
hostis, is M och F fiende
humor, ōris M fuktighet, vätska
huc hit
humānus, a, um mänsklig, jfr human
húmērus, i M skuldra
humus, i F mark, jord

I

iáceo, iácui, - 2 ligga
iácio, iēci, iactum 3B kasta
iacto 1 kasta
iactus, a, um (perf. part. till iacio 3B) kastad
iam redan, nu (vid negation) längre
íanītor, ōris M portvakt, jfr eng. *ianitor*
Ianícūlum, i N Janiculum kulle väster om
Tibern
íanūa, ae F dörr, port, jfr guden Janus och
månaden januari
ibi där
ideo därför
Idus, ūum F plur. (plurale tantum)
månadens mittdag. I mars, maj, juli o.
oktober inträffar denna mittdag den 15,
i övriga månader den 13
ígītur alltså
ignōtus, a, um okänd
ignis, is M eld, jfr eng. ignition

ille, illa, illud denne, den där: G illius, D illi
illuc dit
illustris, e märkvärdig, berömd
illustro 1 åskådliggöra
Illýria, ae F Illyrien, nuv. Dalmatien,
 Bosnien och Albanien
imāgo, -áginis F bild, jfr eng. imagine
immōlo 1 offra
impensa, ae F kostnad, bekostnad
imperātor, ōris fältherre, kejsare
imperium, i N makt, befälsrätt, välde
impēro 1 befalla; *imperare alicui aliquid* ålägga
 någon (att lämna) något
ím-pleo, in-plēvi, im-plētum 2 (in+pleo)
 fylla i, göra fulltalig, fullborda
im-pōno, im-pósui, im-pósitum 3 (in +
 pono) sätta, ställa, lägga i el. på, följs av
 dat.
ím-prōbus, a, um ohederlig, ond, elak; vok.
improbe (som skällsord) kanälje, skojare
im-próvidus, a, um tanklös, obetänksam
in (prep. m. abl.) = i, på; (prep. m. ack.) till,
 in i
in-cendium, i N brand
in-cendo, incendi, incensum 3 upptända
in-certus, a, um osäker
in-cípio, in-cēpi, in-ceptum 3B (in+capio
 3B) eg. taga i, börja;
iter incipere börja en resa
in-clūdo, in-clūsi, in-clūsum 3 innesluta,
 omringa
ín-cōla, ae M invånare
ín-cōlo, in-cólui, - 3 bo
index, índicis M register
in-dūco, in-duxi, in-ductum 3 införa
ín-dūo, ín-dūi, in-dūtum 3 ikläda sig, taga
 på sig
in-fans, antis som inte kan tala, barn, jfr fra.
 enfant
ín-fēro, ín-tūli, il-lātum, in-férre (oregelb.)
 bära in, föra in: *bellum alicui inferre* börja
 krig mot någon
ínfērus, a, um belägen nederst, nedantill
 boende, den som är i underjorden
infērior komparativ = 'nedre', längre ner
infernum, i N dödsriket, helvetet
in-ficio, in-fēci, in-fectum 3B färga,
 förgifta, jfr infektera

in-firmus, a, um svag
infra (adv. o. prep. m. ack.) nedanför
ingens, éntis väldig
in-grédior, in-gressus sum, ín-grēdi
 deponens 3 gå, tåga in i, jfr ingrediens,
 ingress
in-hábīto 1 bebo
in-imīcus, i M (in + amicus) ovän, fiende, jfr
 enemy
initium, i N början
in-iuria, ae F oförrätt
in-numerábīlis, e otalig, oräknelig
in-ordinātus, a, um oordnad, förvirrad
in-scribo, in-scripsi, in-scriptum 3 skriva
 in, inrista, sätta som inskrift
ínsūla, ae F ö
intél-lēgo, intel-léxi, intel-lectum 3 förstå,
 jfr intelligens
intél-līgo, se intellego
inter (prep. m. ack.) mellan, bland, (om tid)
 under, jfr fra. entre
intérdum ibland
intérea (adv.) under tiden
inter-féctor, ōris M mördare
inter-fício, inter-fēci, inter-fectum 3B döda
intér-rōgo 1 fråga
intra (prep. m. ack.) innanför, inom
intro 1 träda in, beträda, gå in i
intró-ēo, intró-īi, intró-ītum, intro-īre
 (oregelb.) gå in
intró-ītus, us M ingång(stext)
intro-mitto, intro-mīsi, intro-misum 3
 släppa in
in-vādo, in-vāsi, in-vāsum 3 tåga in,
 anfalla
invénio, in-vēni, in-ventum 4 (åter)finna, jfr
 eng. invention
investīgo 1 spåra upp
invīto 1 inbjuda (som gäst), jfr invitera
invītus, a, um mot sin vilja, motvillig, ovillig
invidia, ae F avund(sjuka)
in-volvo, in-volvi, in-volūtum 3 rulla in
iocus, i M skämt
ipse, ipsa, ipsum själv, gen. *ipsius* dat. *ipsi*
ir-rídeo, ir-rīsi, ir-rīsum 2 (in+rideo 2) häna
ira, ae F vrede
irātus, a, um vred, vredgad
ír-rūo, ír-rūi, - 3 störta fram

is, ea, id han, hon, den, det, denne, gen. *eius*
 dat. *ei*
iste, ista, istud denne, den där, gen. *istius*
 dat. *isti*
ita så, på så sätt
itāque således, alltså, därför
iter, itinēris N väg, resa, *iter facere* resa, jfr
 eng. itinerary
iúbeo, iussi, iussum 2 befälla
iucundus, a, um angenäm, behaglig,
 underbar
iudex, ĭcis M (ius + dicere) domare
iúdico 1 döma
iúgulum, i N hals
iungo, iunxi, iunctum 3 förena, jfr eng.
 junction och sv. konjunktion =
 'föreningsord'.
Iunius (mensis) månaden juni, *iunius, a, um* är
 adjektiv: hörande till månaden juni
Iúp(p) ĭter, Iovis M Jup(p)iter
iurgium, i N gräl
iussus, us M befallning, *meo iussu* på min
 befallning
iúvēnis, e ung; *iuvenis, is* M yngling
iuventus, iuventūtis F ungdom
iuvo 1 hjälpa
iuxta (prep. m. ack.) bredvid

K

kal. = kalendae, arum F (plurale tantum) den
 första dagen (i månaden)
Kyrios grek. Herre; *Kyrie* vokativ. *Grek. adj.*
 κυριακόν 'det som tillhör Herren' har
 blivit sv. *kyrka*, eng. *church* och ty. *Kirche*

L

labellum, i N läpp, diminutiv till labrum
labōro 1 arbeta
labor, ōris M arbete, gärning
labor, lapsus sum, labi deponens 3 glida
laboriōsus, a, um (*labor, oris* arbete)
 arbetsam, strävsam
labrum, i N läpp
lácĕro 1 sönderslita
lacrīma, ae F tår
lacrimōsus, a, um (*lacrima, ae* tår) sorglig
lacus, us M sjö, fra. lac, eng. lake
laetitia, ae F glädje

laetus, a, um glad
lapsus, us M glidande, misstag
latens, entis dold, dolsk, som inte är öppen
láteo, látui 2 vara fördolt
Latīnus, a, um latinsk
latro, ōnis M rövare
1. lātus, a, um bred
2. lātus, látĕris N sida, jfr bilateral
laurea, ae F lager, lagerkrans
laureus, a, um lager-, av lager
laus, laudis F beröm, ära, lovsång
lavo 1 tvätta, pass. tvätta sig, bada, jfr
 lavemang, eng. lavatory
lectus, i M soffa, säng, bädd
legātus, i M underbefälhavare, sändebud
lego, lēgi, lectum 3 plocka, läsa (upp), jfr
 legend, eng. legible
lenis, e mild
lente (adv. till *lentus*) långsamt
lentus, a, um långsam
leo, leōnis M lejon
lex, legis F lag, jfr legal
libens, entis villig
libenter (adv. till *libens*) gärna
1. liber, libĕra, libĕrum fri
2. liber, libri M bok, jfr fr. livre, eng. library
liberālis, e frikostig, ädel, älskvärd
libĕro 1 befria
libet, libuit (opers.) det lyster, behagar
licet, licuit (opers.) det är tillåtet, *alicui* för
 någon
lignum, i N trä
limes, límĭtis, M gränslinje, jfr eng. limit
lingua, ae F tunga, språk
littĕra, ae F bokstav, pl. brev, studier,
 litteratur, handlingar, jfr *litteratur, illitterat,*
eng. letter, fra. lettre
litus, lítōris N strand
locus, i M plats, plats, plur. *loca, orum* N
 (= platser i naturen, en trakt) eller *loci,*
orum M (+ ställen i böcker), jfr sv. lokal
longe (adv. till *longus*) långt borta
longínquus, a, um långt bort belägen
longus, a, um lång
loquor, locūtus sum, loqui deponens 3 tala,
 jfr eloquent
luceo, luxi, - 2 (*lux, lucis* F ljus) lysa
ludo, lusi, lusum 3 leka

lūdus, i M eg. spel, lek, offentligt skådespel, skola
luna, ae F måne, jfr fra. lune
lupus, i M varg
lux, lucis F ljus, *ante lucem* före gryningen
luxus, us M lyx, slösaktig prakt
luxuriōse (adv. till *luxuriosus*) lyxigt, 'i sus och dus'

M

máchīna, ae F maskin
maecēnas, maecenātis M mecenat
maestitia, ae F sorg, smärta
magis mer
magister, tri M, lärare, magister
magistra, ae F lärarinna
magistrātus, us M ämbetsman
magníficus, a, um, magnificentior, magnificentissimus (oregelb. komparation) ståtlig
magnitūdo, ūdinis, F storlek
magnópěre (adv.) i hög grad
magnus, a, um, maior, máximus stor
majālis, e (Maius maj) 'som blommor i maj'; *convallaria majalis* liljekonvalje
maior, maius större, jfr majoritet
male adv. dåligt
male-dīco, male-dixi, male-dictum 3 tala illa om, *maledicere alicui* tala illa om någon
mālum, i N äpple
mālus, a, um ond; *malum, i* N olycka
mamma, ae F bröst
mandātum, i N uppdrag, befallning
mandūco 1 äta, jfr fra. manger
mane om morgonen, tidigt
māneo, mansi, mansum 2 vara kvar, stanna, återstå
manus, us F hand
mare, maris N hav
margarīta, ae F pärla
marītus, i M make, äkta man, jfr fra. mari
marmórēus, a, um av marmor, marmor-
Martius, a, um tillhörig Mars: *campus Martius* Marsfältet
mater, matris F moder
mathemáticus, a, um matematisk
mausolēum, mausolēi N gravbyggnad, urspr. en gravvård över kung Mausōlos i Mindre Asien, nuv. Bodrum

máxime (adv.) maximalt, mycket högt
máximus, a, um, störst, äldst
médicus, i M läkare
medius, a, um mellerst, mitterst: *in medio atrio* i mellersta (delen av) atriet, mitt i atriet; *in medias res* mitt in i handlingen
mélior, melius bättre, jfr fra. meilleur
membrum, i N lem, medlem, jfr eng. member
memória, ae F minne, jfr eng. memory
mens, mentis F sinne, själ, jfr mental
mensa, ae F bord: *mensa prima* huvudrätten, *mensa secunda* efterrätten
mensis, is M månad; *mensis Sextilis* månaden Sextilis (den sjätte månaden) fick namnet Augusti
mercātor, ōris M köpman, jfr merkantil
mercennārius, i M daglönare
mérētrix, icis F älskarinna
mergo, mersi, mersum 3 doppa, dränka, eng. merge; i passivum sjunka
merīdies, meridiēi M middag (media + dies blir genom dissimulation *meria dies), jfr meridian
mérītum, i N förtjänst
metallum, i N metall
metus, us M fruktan, *metu alicuius* av fruktan för någon
meus, a, um (possessivt pron.) min
mi vokativ av meus
miles, mīlitis soldat, riddare, jfr militär, militant
mínimus, a, um minst
minister, tri M tjänare
minor, minātus sum, mināri deponens 1 hota, följs av ack. m. inf.
miror, mirātus sum, mirāri deponens 1 undra (på)
mirus, a, um underlig, sällsam
miser, mísēra, mísērum eländig, olycklig, jfr miserabel, misär
misericórdia, ae F medlidande
mitto, mīsi, missum 3 sända, skicka
modo (adv.) blott., endast; *modo ... modo* än ...än; *non modo ... sed etiam* inte blott ... utan även
modus, i M mått, gräns, sätt
moenia, ium N (pl. tantum) befästningsverk, försvarsmur

molestus, a, um besvärlig
mólior, molitus sum, moliri deponens 4
 sätta i gång
Monēta, ae F mynt, också tillnamn för Juno,
 jfr eng. money
móneo, monui, mónitum 2 erinra,
 uppmäna, säga till, varna
mons, montis M berg, kulle, jfr fra. mont
monstro 1 visa, jfr demonstrera
monumentum, i N minnesmärke
mora, ae F dröjsmål, uppskov
morbus, i M sjukdom, jfr morbid
mórdeo, momordi, morsum 2 bita
mórior, mórtuus sum, mori deponens 3B
 dö
mors, mortis F död, jfr mortalitet
mórtuus, a, um (*mors, mortis* F död) död
mos, moris M sed
móveo, mōvi, mōtum 2 röra, jfr motion
mox snart
munio 4 befästa
mula, ae F mulåsa
mulier, muliēris F hustru, fru, kvinna
mulio, ōnis M mulåsnedrivare
multitūdo, ūdīnis F mängd
multus, a, um mången, plur. många
mundus, i M värld
munus, múnēris N gåva, tjänst
murus, i M mur
músculus, i M muskel
muto 1 ändra

N

nam (konjunktion) ty, nämligen
narro 1 berätta, följs av ack. m. inf.
nascor, natus sum, nasci deponens 3 födas
nato 1 simma
natūra, ae F naturen, jfr nascor
natus, a, um född, gammal
nauta, ae M sjöman, jfr nautisk
navālis, e (*navis* skepp) skepps-, sjö-
nāvigo 1 (*navis, is* F skepp) segla
navigābīlis, e (*navigo* 1 segla) segelbar, farbar
nāvis, is F skepp; *navis longa* krigsfartyg
1. ne (negation vid konjunktiv i huvudsats) ej,
 icke; *ne ... quidem* inte ens
2. ne (konjunktion i avsiktsbisats eller
 objektsbisats) för att inte, resp. att inte

3. ne (enklitisk frågepartikel) om, huruvida (i
 indirekt frågesats), översätts ej i direkt
 frågesats; *ne ... an* om ... eller (i indirekt
 frågesats)

Neápōlis, is (i-stam) Neapel; *Neapoli* abl.
 loci, på grek. betyder namnet Nystad

Neapolitānus, a, um neapolitansk, belägen
 vid Neapel

nec (neque) och inte, men inte; *nec ... nec*
 (*neque ... neque*) varken ... eller

necesse est det är nödvändigt

necessārius, a, um nödvändig, behövlig

necēssitas, ātis F nödvändighet, nödtvång

neco 1 döda, mörda

negligentia, ae F likgiltighet

nego 1 förneka

negōtium, i N syssla, sak, affär, jfr eng.
 negotiation, negotiate

nēmo, gen. saknas, dat. *nēmīni* ingen

nemorōsus, a, um befintlig i lund; *anemone*
nemorosa vitsippa

nemus, nēmōris N lund

neque, se nec

né-queo, ne-quīvi, ne-quire inte kunna

né-scio 4 (ne + scio) inte veta, vara okunnig

neuter, tra, trum ingendera, ingen

nihil (pron.) eller **nil** ingenting, inte

någonting, intet, inte något, jfr nihilism

niger, nigra, nigrum svart, mörk

nīmis alltför, särdeles

nisi om inte, (efter negation) utom; *non...nisi*
 endast

níteo, nítui 2 glänsa

nix, nivis F snö

nóbīlis, e ryktbar, förnäm, subst. ädling, jfr
 nobel; *hepatica nobilis* blåsippa

nóceo, nocui, nocitum 2 skada

nōli, nōlite imperativ av *nolo*, används när
 imperativ negeras: *noli me tângere* rör mig
 inte

nōlo, nōlui, nōlle (non+volo) inte vilja

nōmen, nómīnis N namn; *nomine* (eg. med
 hänsyn till namnet) med namnet, jfr
 nominera

non inte

nondum (adv.) ännu icke

nosco, nōvi, nōtum 3 lära känna, erfara

noster, nostra, nostrum (poss. pron.) vår

nota, ae F märke
notārius, i M skrivare
notitia, ae F kännedom, bekantskap
noto 1 sätta märke på, anteckna
notus, a, um känd, bekant
nox, noctis F natt, jfr nocturne
nūbo, nupsi, nuptum 3 (om kvinna) gifta sig med, följs av dat.
nudus, a, um naken, bar
nullus, a, um ingen, jfr noll; G. *nullius* D *nulli*
num frågepartikel manne?, väl icke? *Num* antyder, att man väntar nekande svar (inte tror på sin förmodan)
númerō 1 räkna
númerus, i M antal
nummus, i M penning
numquam aldrig
nunc nu
nuper nyss
nux, nucis F nöt, jfr nuclear (power)

O

ob (prep. m. ack) på grund av, för ... skull
obdūro 1 hålla ut, vara hård, jfr *durus* hård
ób-ēo, ób-īi, ób-ītum, ob-īre dö
obscurus, a, um mörk; *obscurum* mörkret
obseruo 1 iaktta, jfr observera
obses, óbsīdis M el. F gisslan
ob-sídeo, ob-sēdi, ob-sessum 2 belägra
ob-tíneo, ob-tínui, ob-tentum 2 vinna, få, jfr eng. obtain, fra. obtenir
ob-volvo, ob-volvi, ob-volūtum 3 inlinda, täcka, jfr involvera
occasio, ōnis F tillfälle
1. oc-cīdo, oc-cīdi, oc-cīsum 3 (ob + caedo 3 fälla) hugga ned, döda
2. óc-cīdo, óc-cīdi, - 3 (ob+cado falla 3) falla, stupa, (om solen) gå ned
occupātus, a, um upptagen, ständigt sysselsatt, eng. occupied, fr. occupé
óccūpo 1 besätta, intaga
océānus, i M hav
ócūlus, i M öga, jfr okulär
odiōsus, a, um förhatlig, vedervärdig
odium, i N hat
odor, ōris M lukt, odör
óf-fēro, ób-tūli, ob-lātum, of-férre (oregelb.) erbjuda, bära fram

of-fertorium, i N sång under det att man bär fram brödet och vinet
officium, i N tjänst, plikt, syssla, uppdrag
óleo, ólui, - 2 lukta
olim fordom, en gång, sedan lång tid tillbaka
olus, ólēris N grönsak, ört
omen, ómīnis N förebud
omnis, e varje, hel, all
omnium (vid superlativ) allra
onerārius, a, um last- (*onus, óneris* N last, börda); *navis oneraria* lastfartyg
onus, ónēris N börda
oportet, oportuit 2 (opers.) det är tillbörligt
óppīdum, i N (landsorts)stad
óp-primo, op-pressi, op-pressum 3 trycka ned, förtrycka
opto 1 önska
opulentus, a, um rik
opus, ópēris N arbete, verk, bokverk, byggnadsverk
orātor, ōris M talare
orātio, ōnis F tal; *orationem habere* hålla tal
orbis, orbis M cirkel, krets, värld
ordo, órdīnis M ordning, rad, skara
Oriens, entis (= 'den uppgående' solen) Orienten, dvs. Syrien och Egypten
orientālis, e österländsk; *papaver orientale* eldvallmo
órior, ortus sum, orīri deponens 4 gå upp
ornātus, a, um prydd
orno 1 utrusta, förse, pryda
oro 1 bedja (eg. tala)
os, oris N mun
os, ossis N (skelettets) ben
ostendo, ostendi, ostentum 3 visa, jfr ostentativt
ostiārius, i M portvakt (*ostium, i* N ingång)
ostium, i N mynning (*os, oris* N mun)
otium, i N ledighet, fritid, ledig tid
ovis, is F får, lamm
ovum, i F ägg, jfr oval, ovarium

P

paco 1 (*pax, pacis* F fred) tvinga till fred
pactum, i N överenskommelse, jfr pakt
paedagōgus, i M ledsagare, slav som följde sin herres barn till skolan eller idrottsplatsen

paene (adv.) nästan
paenínsŭla, ae F (paene = nästan ö) halvö
palam (adv.) öppet
Palatínus, a, um palatinsk, adj. till Palatium, jfr sv. palats
pállidus, a, um blek
palus, ūdis F träsk, sumpmark
paluster, tris, tre (*palus, paludis F* träsk) träsk-
panis, is M bröd, jfr panera, fra. pain (riche)
pannus, i M tygstycke
papāver, ěris N vallmo, *papaver somniferum*
 opievallmo
par, paris lik, jämlik, likställd
parātus, a, um beredd, redo
parco, peperci, - 3 skona, följs av dat.
parens, entis M och **F** fader, moder, jfr eng. fr. parents
pareo, parui lyda
pário, pépĕri, partum 3B föda, skapa
paro 1 göra i ordning, utrusta, förbereda, jfr preparera
pars, partis F del; pl. även roll, uppgift
párvŭlus, a, um (diminitivum till *parvus*) liten; substantiverat mask. liten pojke, i pl. = barn, jfr parvel
parvus, a, um liten
pastor, ōris M herde, kyrkoherde
pater, patris M fader, jfr fra. père
pátior, passus sum, páti deponens 3 lida, utstå, jfr patient; perf. part. *passus* = efter att ha utstått...
patria, ae F fädernesland
patrōnus, i M förespråkare
paulum (adv. till *paulus*) en liten stund
pauper, paúpĕris fattig
pavo, ōnis M påfågel
pax, pacis F fred, frid, jfr pacifist, eng. peace
peccātum, i N synd
pecco 1 synda
pecunia, ae F pengar
péndeo, pependi, - 2 hänga, bero
per (prep. m. ack.) genom, över, under
pér-āgo, per-ēgi, per-actum 3 driva igenom, fullborda, tillbringa
per-cípío, per-cēpi, per-ceptum 3B förstå, jfr perception
per-do, pér-dīdi, pér-dītum 3 förgöra, förlora
péregre (adv.) utomlands
pér-ĕo, pér-ĭi, pér-ītum, per-ĭre (oregelb.) dö, gå under, förgås, jfr eng. perish
perennis, e (per+ annus) varaktig, evig, jfr perenn
per-fício, per-fĕci, per-fectum 3B helt genomföra, fullborda
pergo, per-rexi, per-rectum 3 fortsätta
perícŭlum, i N fara, jfr fra. peril
per-māneo, per-mansi, per-mansum 2 förbli, bestå
perpétuus, a, um ständigt, oavbruten
per-térreo, per-tĕrui, per-tĕrrītum 2 förskräcka
pértīnax, ācis envis, ihållande
pēs, pedis M fot (även som måttsord), jfr pedal, eng. pedestrian
peto, petīvi, petītum 3 uppsöka, anfalla, begära, jfr petition, petita
petra, ae F klippa
philósōphus, i M filosof, lärd man
pictor, ōris M (pingo 3) målare
pictūra, ae F (pingo 3) tavla, eng. picture
pietas, ātis F fromhet, barmhärthet
pingo, pinxi, pictum 3 måla, jfr eng. picture
piper, pípĕris N peppar
piscīna, ae F eg. fiskdamm (*piscis, is M* fisk), bassäng
piscis, is M fisk
pius, a, um from, trofast, barmhärtig
pláceo, plácui, plácītum 2 behagar, följs av dat.
plácīdus, a, um lugn, stilla
plaga, ae plåga, slag, sår, hugg
planta, ae F planta, växt
plebs, plebis F (det lägre) folket, plebejerna
plēnus, a, um full, fylld, med abl. el. gen. = av el. med ngt, jfr fra. plein; *plenum* fullt (bevistat sammanträde), *in pleno* i sin helhet
plerúmque (adv.) mestadels
1. Plinius, Gaius Caecilius Plinius Secundus, kallad Plinius den yngre, författare (ca 61 - 113 e. Kr.)
2. Plinius, Gaius Plinius Secundus, kallad Plinius den äldre, romersk naturforskare (23-79 e. Kr.)
ploro 1 gråta, jfr fra. pleurer

plumbum, i N bly, jfr plomb
plures, a flera (komparativ till *multus*)
plus (adv.) mer (komparativ till *multum*)
plúrīmus, a, um flest (superlativ till *multus*);
plurimi, ae, a de flesta, en stor mängd
pócūlum, i N bågare
poena, ae F straff
pomum, i N frukt, i synnerhet äpplen och päron
pōno, pōsui, pōsitum 3 sätta, ställa, lägga, jfr position, deponera
pons, pontis M bro
pópūlus, i M folk
porcus, i M svin, jfr eng. pork
porta, ae F port
portio, ōnis F del, andel
porto 1 bära, jfr import, export, eng. porter
posco, poposci, - 3 fordra, kräva
pos-sīdeo, pos-sēdi, pos-sessum 2 äga
1. post (adv.) senare, *aliquot annis* (=måttets abl.) *post* några år senare
2. post (prep. m. ack.) efter, bakom
peristýlum, i N (grek. περί omkring, στύλος kolonn) peristyl, pelargård
póstēa (adv.) senare
póstērus, a, um följande
postquam (temporal konjunktion) sedan, efter det att
postrēmo (adv.) slutligen, till slut
postrīdie (posterus+dies) följande dag, dagen efter
póstūlo 1 fordra
potens, entis mäktig
potestas, ātis F makt, valde, myndighet
praé-fēro, praé-tūli, praé-lātum, praeferre (oregelb.) bära framför sig, låta bära framför sig
praébeo, praébui, praébītum 2 framrätta, ge, erbjuda
praeco, ōnis M härold
praesertim särskilt
praeses, praesidis, M ledare, styresman
prae-sto, praé-stīti, praé-stītum (prae-stātum) 1 fullgöra, jfr prestera, *praestare alicui aliqua re* överträffa någon i någon sak
prae-sūmo, prae-sumpsi, prae-sumptum 3 på förhand (an)ta, förmoda
praetér-ēo, praetér-īi, praetér-ītum, praeter-īre (oregelb.) gå förbi, gå till ända

prandium, i frukost
pratensis, e (*pratum, i* N äng) ängs-
pratum, i N äng
preces, precum F pl. böner
primo (adv.) först
prīmūlus, a, um allra först
primum (adv.) för första gången, först
primus, a, um först
princeps, princípīs M (den) främst(e), ledare, furste, kejsare, jfr prins
prior, priōris tidigare, föregående
prius (adv.) förr
priúsqvam (temporal konjunktion) innan
privātus, a, um egen, enskild, privat
pro (prep. m. abl.) framför, för, i stället för, såsom
pro-cēdo, pro-cessi, pro-cessum 3 gå framåt, skrida fram, jfr procession
procella, ae F storm
prodigium, i N förebud, jättecken
proelium, i N strid
pró-fēro, pró-tūli, pro-lātum, pro-férre (oregelb.) bära framåt, skjuta (fram)
pro-ficīscor, pro-fectus sum, pro-ficīsci deponens 3 bege sig i väg, resa
pro-fíteor, pro-fessus sum, pro-fitēri deponens 2 förklara, förkunna, erbjuda
profundus, a, um djup
pro-grédior, pro-gressus sum, pró-grēdi deponens 3B gå fram, ge sig i väg, jfr progressiv
pro-īcio, pro-īēci, pro-iectum 3B (pro + iacio 3B) kasta fram, locka fram, jfr projektor
pro-mitto, pro-mīsi, pro-misum 3 lova, följs av dat.
pro-móveo, pro-mōvi, pro-mōtum 2 föra fram
1. prope (prep. m. ack.) nära
2. prope (adv.) nära, nästan
própēro 1 skynda
propius (adv.) närmare (komparativ till adv. *prope* nära)
proprius, a, um egen, enskild, personlig
propter (prep. m. ack.) på grund av, för ... skull
pro-scribo, pro-scripsi, pro-scriptum 3 proskribera, dödsdöma

pro-silio, pro-silui, - 4 (salio 4) hoppa fram, rusa fram
pro-spicio, pro-spexi, pro-spectum 3B se fram mot, ha utsikt mot
pró-sum, pró-fui, prod-esse (oregelb.) gagna, följs av dat.
pró-tēgo, pro-texi, pro-tectum 3 framtill täcka, skydda, jfr protektionism
provincia, ae F provins, verksamhetsområde
próximus, a, um närmast (superlativ till *propinquus*), jfr approximera
prudens, entis klok
públicus, a, um allmän, offentlig, stats-; *res publica* den offentliga saken, staten
puer, púeri M pojke
pueritia, ae F barndom
pugna, ae F strid
pugno 1 strida, kämpa
pulcher, pulchra, pulchrum vacker
pulchre (adv. till *pulcher*) vackert
pulso 1 stöta, knacka, bulta, jfr puls, impuls
pulsus, us M puls
punio 4 straffa
purus, a, um ren
puto 1 anse, tro

Q

quadrīgae, ārum F pl. fyrspann (av hästar), även sing. finns
quaero, quaesīvi, quaesītum 3 (upp)söka, (efter)fråga
quālis, e hurudan, sådan som
quam (adv.) huru, hur; *quam* (efter komparativ) än
quāmdiu (temporal konjunktion) så länge som
quando (kausal konjunktion) eftersom
quandōque (adv.) en gång
quantum (adv.) hur mycket, så mycket som
quantus, a, um hur stor, så stor som
quasi liksom, liksom om
quattuor fyra
-que (enklitisk konjunktion) och
qui, quae, quod som, vilken (gen. *cuius*, dat. *cui*)
quia (kausal konjunktion) därför att
quicūmque, quaecūmque, quodcūmque vem som helst som
quid? (interrogativt pronomen) varför?

quidam, quaedam, quiddam/quoddam en (viss), i senlatinet = obest. art.; plur. vissa, några
quidem framhävande partikel som kan lämnas översatt
quiētus, a, um lugn, stilla
quīlibet, quaēlibet, quīdlibet/quódlibet vem som helst
quis/qui, qua/quae, quid/quod (indefinit pronomen) någon
quis/qui, quae, quid/quod (interrogativt pronomen) vem, vilken, vad
quisquam, quidquam (indefinit pronomen) någon
quisque, quaeque, quidque/quodque varje, var och en
quivis, quaevis, quidvis/quodvis vem som helst

1. **quo** - **eo** ju - desto (måttets abl.)
2. **quo** (interrogativt adv.) vart
3. **quo** (relativt adv.) dit
1. **quod** (kausal konjunktion) därför att
2. **quod** (explikativt) att, vad det beträffar att
- quómōdo** på vilket sätt, hur (abl. modi)
- quondam** (adv.) en gång
- quoniam** (kausal konjunktion) eftersom
- quōque** även
1. **quot** (interrogativt) hur många
2. **quot** (relativt) så många som

R

rāpio, rápui, raptum 3B rycka, slita
rarus, a, um sällsynt, ovanlig
ratio, ōnis F förnuft
recens, recentis ny
récīto 1 läsa upp, högläsa, jfr recitera
re-cípīo, re-cēpi, re-ceptum 3B (re + capio 3B) återta, mottaga
re-cordor, re-cordātus sum, recordāri deponens 1 komma i håg, minnas
rectus, a, um rät, riktig
reddo, réddīdi, réddītum 3 återge, återlämna
red-ēo, red-īi, red-ītum, red-īre (oregelb.) gå tillbaka, återvända
red-īgo, red-ēgi, red-actum 3 (red + ago 3) återföra, föra tillbaka

ré-fēro, ré-tūli, relātum, re-ferre (oregelb.)
bära tillbaka, jfr referera
re-ficio, re-fēci, re-fectum 3B (re+facio 3B)
reparera
refugium, i N tillflyktsort, jfr refuge
regīna, ae F drottning
regio, ōnis F område, trakt, region
regius, a, um kunglig
regno 1 härska, vara regent, regera
regnum, i N rike
rego, rexi, rectum 3 styra, leda
re-grédior, re-gressus sum, ré-gredi
deponens 3 gå tillbaka, jfr regression
reliquiae, ārum (pl. tantum) F rester, stoft
reliquus, a, um övrig
re-linquo, re-liqui, re-lictum 3 lämna
(kvar), överge
re-máneo, re-mansi, re-mansum 2 stanna
kvar, förbli, jfr eng. remain
remedium i N botemedel
réquies, requiēi F vila, vederkvickelse
re-quiesco, re-quiēvi, re-quiētum 3 vila
re-quīro, re-quisīvi, re-quisītum 3 (re +
quaero 3 söka) (åter) uppsöka, längta
efter, sakna
res, rei F sak; *res publica* staten, jfr republik
re-sisto, ré-stīti, - 3 göra motstånd, kämpa
emot, jfr resistent
respóndeo, respondi, responsum 2 svara,
följs av ack. m. inf.
re-surgo, re-sur-rexi, re-sur-rectum 3
(surgo < sub + rego 3) resa sig, uppstå
(från de döda)
re-tíneo, re-tínui, re-tentum 2 (re + teneo)
hålla tillbaka, hålla kvar, ej släppa, behålla
reus, a, um anklagad, skuldtyngd, skyldig
re-vénio, re-vēni, re-ventum 3 komma
tillbaka
reverendus, a, um högvördig, vördnadsvärd
re-vertor, re-versus sum, re-verti deponens
3 återvända
rídeo, rīsi, rīsum 2 skratta, le
ripa, ae F flodstrand
rivus, i M bäck, å
rogo 1 tillfråga, bedja
Roma, ae F Rom; *Romae* (lokativ) i Rom,
Romam (riktningsack.) till Rom, *Roma*
(separativ abl.) från Rom

Romānus, a, um romersk, som substantiv
romare
rosa, ae F ros
rostrum, i n, skeppsramm ; *rostra, orum*
talarstolen på Forum, Rostra, som var
prydd med erövrade skeppsrammar
rota, ae F hjul
rotundifolius, a, um (*folium, i* N blad) med
runda blad; *campanula rotundifolia* liten
blåklocka
rotundus, a, um rund
rúbeo, rúbui, - 2 vara röd, rodna
ruber, rubra, rubrum röd, jfr rubrik, rubin
Rúbīco, ōnis M Rubikon, ett vattendrag,
mellan Gallia Cisalpina och det övriga Italien
rursus åter, igen
rústicus, a, um (*rus, ruris* N land) lantlig, på
landet, lant-, enkel

S

sácchārum, i N socker
sacer, sacra, sacrum helig, helgad
sacérdos, dōtis M el. F präst
sacrífico 1 (sacer + facio 3B) offra
sacrificium, i N offer, jfr sacrifice
saécūlum, i N sekel
saepe ofta
salūto 1 hälsa (på)
salus, salūtis F hälsa, hälsning, välgång, jfr
salut; *salutem alicui dicere* hälsa någon
salve, salvēte 2 (hälsningsord i imperativ),
var hälsad(e)
salvo 1 göra frisk, frälsa, rädda
salvus, a, um bevarad, välbehållen
sanctífico 1 göra helig, helga
sanctus, a, um helig, subst. helgon
sánguis, sánguīnis M blod
sano 1 bota, läka, hela
sanus, a, um sund
sápīo, sápii, - 3B ha förstånd, *perf.:* vara klok
satis nog, tillräckligt, rätt, ganska
Saturnus, i såningsgud, till vars ära romarna i
december firade en fest, *Saturnalia*, där man
gav varandra gåvor, *Bona Saturnalia* = God jul!
saxum, i N sten
scando, scandi, - 3 stiga, kliva
scelestus, a, um (*scelus, eris* N brott) lastbar,
brottslig

scelus, scélēris N brott
schola, ae F skola
scintilla, ae F gnista
scio 4 veta, ha kunskap, jfr eng. science; följs av ack. m. inf.
scribo, scripsi, scriptum 3 skriva
scriptor, ōris M skrivare, författare
se (pronomen, ack. o. abl.) sig; *secum* (cum är här enklitiskt) = cum se
secundum (prep. m. ack.) längs, utmed
secundus, a, um den andre
sed men, (efter negation) utan
sédeo, sēdi, sessum 2 sitta
sēmel en gång
semen, sēmīnis N frö, säd, efterkommande, jfr insemination
semper alltid
sempiternus, a, um (*semper* alltid) evig
senātor, ōris M (senex, senis) senator
senātus, us M (senex, senis) senat, senatssammanträde
senectus, senectūtis F (senex, senis) ålderdom
senex, senis gammal, substantiverat: gubbe, jfr senil
sénior, seniōris (komparativ till senex) äldre
sententia, ae F mening, jfr sentens
sentio, sensi, sensum 4 känna, märka, följs av ack. m. inf.
sepélio, sepelīvi, sepultum 4 begrava
séptimum (adv.) för sjunde gången
septīmus (ordningstal) sjunde
sepulchrum, i N grav
sequor, secūtus sum, sequi deponens 3 följa
serēnitas, ātis F, renhet, klarhet
serēnus, a, um klar, solig, molnfri
sermo, ōnis M tal, jfr eng. sermon predikan
sero (adv.) sent
servo 1 förvara, bevara
si om
sic (adv.) så, sålunda
sicut såsom, liksom
sido, sēdi, sessum 3 sätta sig
sígnifer, signífēri M teckenbärare
signo 1 förse med tecken, (ut)märka, prägla, försegla, jfr eng. sign
signum, i N tecken

silentium, i N tystnad, jfr eng. silence
síleo, sílui, - 2 vara tyst, tiga
silva, ae F skog
silvester, silvestris, silvestre skogs-
símīlis, e enkel
simplicītas, ātis F enfald, enkelhet
simul samtidigt, på en gång
sine (prep. m. abl.) utan
síngūlus, a, um en i sänder, var och en
sinister, sinistra, sinistrum vänster; *a sinistra parte* från vänstra sidan, på vänster hand
sitis, is F törst; jfr lat. sitire törsta
sociētas, ātis F förbund
sol, solis M sol
sólēa, ae F sandal
sóleo, sólītus sum halvdeponens 2 bruka, pläga
1. solum (adv.) blott, bara
2. solum, i N mark, jord
solus, a, um ensam, gen. *solius*, dat. *solī*
solvo, solvi, solūtum 3 (upp) lösa, försvaga
somnio 1 drömma
somnium, i N dröm
somnus, i M sömn
sono 1 ljuda
sonus, i M ljud
spargo, sparsi, sparsum 3 sprida
spatium, i N tidrymd
spécies, speciēi F sken, syn, synvinkel, art (botaniskt)
spectātor, ōris M åskådare, jfr eng. *spectator*
spectācūlum, i n skådespel
specto 1 beskåda, åse; *spectare ad* vetta mot
spero 1 hoppas, jfr desperat
spes, spei F hopp
spírītus, us M ande
spiro 1 andas
sponte (abl.) frivilligt, av sig själv
statim på stående fot, genast
státua, ae F bildstod, staty
status, us M ställning, tillstånd
státuo, státui, statūtum 3 uppställa, besluta (m. infinitiv), jfr statuera exempel, statuter
stella, ae F stjärna
stilus, i M skrivstift
stímūlo 1 stimulera
sto, stēti, statum 1 stå
stricte (adv. till *strictus*) noga

stúdeo, stúdui, - 2 vara ivrig, studera, jfr
eng. study, fr. étudier
studiōsus, a, um intresserad av (gen.),
studerande
studium, i iver, intresse, studium
stúpeo, stúpui, - 2 stå still, häpna
suavis, e mild, ljuvlig, angenäm
sub (prep. m. abl.) under
súbīto plötsligt
suc-curro, suc-curri, suc-cursum 3 (sub +
curro 3) hjälpa, följs av dativ
suf-ficio, suf-fēci, suf-fectum 3B räcka till,
stå till buds
sum, fui, esse vara
summus, a, um högst, högsta delen av: *in*
summa arce högst upp på Arx
sumo, sumpsi, sumptum 3 taga (på sig)
súpěro 1 besegra
súpěrus, a, um befintlig överst, ovanför
boende, den som är i himlen
super (prep. m. ack.) över
supėrior, ius (komparativ till *superus* befintlig
över) högre belägen, övre
supplex, súpplicis bönfallande, ödmjuk
súpplico 1 bönfälla
supra (prep. med ack.) ovan, ovanför
surgo, sur-rexi, sur-rectum 3 (<sub + rego)
stiga upp
sus-cípio, sus-cēpi, sus-ceptum 3B
(sub+capio 3B) åtaga sig, mottaga
suspectus, a, um misstänkt *habere aliquem*
suspectum misstänka någon
suus, a, um (pron.) sin
Swecia, ae F Sverige
symphónia, ae F (grek.) musik

T

tabellārius, i M (*tabella, ae F* liten bräda,
skrivelse), postbud, brevbärare
tábŭla, ae F vaxtavla, lagtavla,
räkenskapsbok
Tabulārium, ii N arkiv, statskansli
táceo, tácuī, tácitum 2 tiga, förtiga
tam (adv.) så
tamen (adv.) ändå, dock, likväl
tandem (adv.) slutligen, äntligen
tango, tétigi, tactum 3 (vid)röra, jfr kontakt
tantus, a, um så stor; *tantum* så mycket

taráxācum, i N maskros
tardo 1 fördröja, hejda, hindra, eng. retarded
tardus, a, um långsam, trög
Tártārus, i M helvetet
tectum, i N tak, jfr fra. toit
templum, i N tempel
tempto 1 (annan stavning **tento**) försöka,
fresta, jfr eng. tempt och temptation
tēnēbrae, arum F (pl. tantum) mörker
téneo, ténui, - 2 hålla, äga, (inne)ha
tener, tēněra, tēněrum öm, jfr fra. tendre
tentātio, ōnis F försök, prövning, frestelse,
jfr tentera
ter tre gånger
tergo, tersi, tersum 3 torka av, jfr eng.
detergent
tergum, i N rygg; *a tergo* eg. från ryggen,
bakifrån räknat, baktill
términus, i M gräns, tidpunkt
terra, ae F jord, mark, land, jfr fra. terre
térreo, térrui, térritum 2 förskräcka, jfr sv.
terror
terribilis, e förskräcklig
terror, ōris M skräck
tertius, a, um (ordningstal) tredje
testamentum, i N testamente
testis, is M el. F vittne
theātrum, i N åskådarplats, teater
Tíbēris, is M Tibern
tímeo, tímui, - 2 frukta
tímīdus, a, um rädd
timor, ōris M fruktan
toga, ae F toga (stort tygstycke av ylle som
romerska män draperade kring kroppen)
tólěro 1 uthärda
tollo, sús-tŭli, sub-lātum 3 lyfta upp
tórqueo, torsi, tortum 2 vrida, jfr tortyr
tot (oböjl.) så många
totus, a, um hel, gen. *totius*, dat. *toti*
tracto 1 sköta, behandla
tra-do, trá-dīdi, trá-dītum 3 (trans + do 1)
överlämna, berätta, jfr tradera, tradition
traho, traxi, tractum 3 draga, släpa
tra-iício, tra-iēci, tra-iectum 3B
(trans+iacio 3B) föra över
trans (prep. m. ack.) över, till andra sidan
tráns-ěo, tráns-ii, tráns-ītum, tráns-īre
(oregelb.) gå över, jfr transitohandel

tráns-fëro, tráns-tŭli, trans-lätum, trans-fërre (oregelb.) föra över, flytta över
transporto 1 bära över
tremo, trémui, - 3 darra
tremor, ōris M (*tremo* 3 darra) darrning, bävan
trémŭlus, a, um darrande, jfr *populus tremula* poppel
triclinium, i M matsal (grek. *tri* tre + *κλίνη* soffa), jfr klinik.
trícŏlor, ōris trefärgad
trifolius, a, um trebladig; substantiverat *trifolium, i* N = trebladig växt (*folium, i* N blad)
tristitia, ae F dysterhet, jfr tristess
triumphālis, e triumf-
triumpho 1 fira triumf
triumphus, i M triumftåg
triúmvir, vīri M triumvir, treman, medlem av ett tremannakollegium
tum (adv.) därpå
túmŭlus, i M kulle, gravkulle, grav
tunc (adv.) därefter
turba, ae F hop, skara, virrvarr, oro
turbulentus, a, um (turba, ae F) orolig, (om vatten) grumlig
turpis, e skamlig
turris, is F torn
Tuscus, a, um etruskisk, etrusker-
tutus, a, um trygg, säker
tuus, a, um din
Tyrrhēnus, a, um tyrrhensk, etruskisk

U

1. **ubi** (interrogativt adv.) var?
 2. **ubi** (relativt adv.) där, varest
 3. **ubi** (temporal konjunktion) så snart som; följs av lat. perf. ind. som vid översättning blir sv. pluskv.
ubīque (adv.) överallt
ullus, a, um någon, gen. *ullius*, dat. *ulli*
últimus, a, um sist, ytterst, jfr ultimum
ultra (prep. m. ack.) bortom, över
umbra, ae F skugga
umquam någon gång
una (adv.) tillsammans, gemensamt, samtidigt
unda, ae F våg
unde (adv.) varifrån
úndīque (adv.) från alla håll, på alla håll

uniflŏrus, a, um (*flos, floris* M blomma) med en enda blomma; *campánŭla uniflŏra* fjällklocka
universus, a, um hel, pl. samtliga; *universum* det hela, världsalltet
unus, a, um en, ett, gen. *unius*, dat. *uni*
urbs, urbis F stad, huvudstad
úrgeo, ursi, - 2 trycka, pressa, i passivum: tvingas
uro, ussi, ustum 3 bränna
usque ända
 1. **ut** (komparativt) såsom, liksom; *komparativt ut* följs av indikativ
 2. **ut** (temporal konjunktion) så snart som; *temporalt ut* följs av lat. perf. ind. Som översätts med sv. pluskv.
 3. **ut** (konjunktion i avsiktsbisats eller objektsbisats) för att, resp. att
 4. **ut** (konjunktion i följdbisats) så att, observera *sic ... ut* så ... att
uter, utra, utrum vilkendera, vilken (av två), gen. *utrius*, dat. *utri*
utérque, útraque, utrúmque (pronomen) vardera, båda; *ab utraque parte* på båda sidor
útīnam ack om, o att, om...ändå
utrimque (jfr *uterque* båda) från båda sidor, på båda sidor
utrum ... an (i indirekta frågesatser där alternativ lägga fram) om ... eller
uxor, ōris F hustru, eng. uxorious

V

vacuus, a, um tom
vado, vasi, - 3 gå, bege sig åstad, jfr invadera
vae (interjektion) ve
vagor, vagātus sum, vagāri deponens 1 ströva omkring, jfr vagabond
valde (adv. till *validus*) väldigt, mycket
valedīco, valedixi, - 3 säga farväl
váleo, válui, - 2 vara stark, må väl, jfr convalescent, invalid; *vale* farväl
valetūdo, -ūdīnis F hälsa, välbefinnande
válīdus, a, um stark, kraftig
vánītas, ātis F tomhet, fåfänglighet
varius, a, um brokig, olik, (mång)skiftande, jfr eng. various
vates, is M siare

vehemens, entis ivrig, häftig, kraftig
veho, vexe, vectum 3 forsla, transportera; i
 passivum forslas, färdas, åka
vel (konjunktion) eller; *vel ... vel* antingen ...
 eller
velócity, ātis F snabbhet, eng. velocity
velox, ōcis snabb, jfr velociped (snabbfot)
vena, ae F blodåder
venatio, ōnis F jakt, djurfäktning
venerābilis, e vördnadsvärd
venia, ae F tillstånd, tillåtelse
vēnio, vēni, ventum 4 komma, jfr advent,
 eng. convent
venter, ventris M mage, buk, jfr fra. ventre
ventus, i M vind
venus, vēnēris F kärlek, kärleksgudinna,
 Venus (gudinnenamn)
ver, veris N vår
verbum, i N ord, jfr verbal, verb
véritas, tātis F sanning
verso 1 vända, vrida hit och dit
versus, us M versad
verto, verti, versum 3 vända, jfr subversiv
verus, a, um sann; observera: *vere* (adv.) i
 sanning, förvisso, *vero* (adv.) förvisso, *vero*,
verum (som konjunktioner) men, och
vesper, vēspēri afton; *vesperi* (lokativ) om
 aftonen
Vesta, ae F Vesta, gudinna för härden och
 den eld som brinner på den
vestālis, e helgad åt Vesta; (*virgo*) *vestalis*
 vestal, Vestas prästinna
vester, vestra, vestrum (poss. pron.) er
vestigium, i N spår
vestitus, a, um klädd
vestis, is F klädedräkt, kläder
vetus, vétēris gammal, jfr veteran
via, ae F väg, resväg
viātor, ōris M (via, ae F) vägfarande, resande,
 vandrare
vicēsimum, a, um (ordningstal) tjugonde
victor, ōris M (*vinco* 3 segra) segrare
victoria, ae F seger, eng victory
victus, a, um (*vinco* 3 besegra) besegrad
vicus, i M gata
vídeo, vidi, visum 2 se
vígeo, vigui, - 2 vara stark, jfr vigör
vígilo 1 vaka
vilis, e enkel, billig
víncio, vinxi, vinctum 4 binda
vinco, vici, victum 3 segra, besegra, jfr
 Vincent, Victor, Victoria
víndico 1 hämnas, skydda, rädda, jfr vendetta
vinum, i N vin
vir, viri M man
víreo, vírui, - 2 grönska
virgo, vírgīnis F jungfru, flicka
vis F kraft, våld (*vi* abl. sing., *vires* nom. plur.)
visito 1 besöka, jfr visitera, visit
vita, ae F liv, jfr vital, vitamin
vitium, i N fel
vito 1 undvika
vivo, vixi, - 3 leva, eng. survive, vivid, fra.
 vivre
vivus, a, um levande
vix knappt, knappast
vocālis, e hörande till rösten (*vox, vocis* F
 röst), stäm-
voco 1 (*vox, vocis* F röst) kalla
1. volo 1 flyga
2. volo, volui, velle (oregelb.) vilja
volūmen, īnis N bokrulle, jfr volym, Volvo
voluntas, ātis F vilja
volvo, volvi, volūtum 3 välva, rulla, jfr *volym*
votum, i N (tack)offer,
vox, vocis F röst, uttalande
vulgāris, e allmän
vúlnēro 1 såra, ge ett hugg
vulnus, vúlnēris N sår, hugg
vultus, us M ansikte, anletsdrag

Z

zoológicus, a, um zoologisk

